

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Exempla, In Septem Capitalivm Vitiorm Detestationem,
Per Qvadragesimam, An. 1646. narrata**

Stengel, Georg

Ingolstadij, 1649

Capvt VI. Ira & iracundia, in aliquot historijs exenterata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49161](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49161)

CAPVT VI.
 IRA, ET IRACVNDIA, IN
 ALIQVOT HISTORIIS,
 EXENTERATA.

W.K.J.

Non te superet ira, ut aliquem opprimas. Job. 76. 18.

PARS PRIMA.

IRAM, Aristoteles docet, esse accen-
 sionem sanguinis circa cor; alij appeti-
 tum vindictæ; completius tertij
 vtrumque coniungunt, aiuntque, iram esse,
 sanguinis inflammationem, circa cor, propter
 appetitum vindictæ; seu cupiditatem puniendi
 eius, à quo se quis laesum arbitratur. Hæc cu-
 piditas

I.

IRA QUID
 SIT, ET
 AN SEM-
 PER MA-
 LA?
 Aristot.
 lib. 1. de
 anima.

inter eos qui Doricè concinunt; neque diſcordant. Nec recti limites excedit, ſi in fræno teneatur. Quare illud David prouidè monuit: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Poſteſt enim irascens non peccare; immo poſteſt peccare, qui non irascitur, ſed ridet, quando flenda cernit, cauſſamque habet irascendi. *Qui ſine cauſſa irascitur,* ait S. Chryſoſtomus, *reus erit, qui verò cùm cauſſa, non erit reus: nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec erimina conſpeſcuntur.* Si ira deſit, nemo pugnabit, nemo vincet, nemo de hoſte eſt triumphaturus, vel certè pauci. Manichæorum hæreſis fuit, vſque ad eò irascendum non eſſe, vt ne malefactores quidem occidi poſſe iudicaret: cùm tamen, ex actis & probatis dignum morte, à morte eximere non poſſit iudex. *Deus itaque qui irascitur, non in totum prohibet iram, quia is affectus neceſſariò datus eſt;* ait Lactantius: & Ariſtoteles: *Eſt maximus ad ſubeunda pericula aculeus iracundia.*

Stoici iram & omnes animi affectiones, tanquam malas, exiſtimabant radicitus tollendas; vera tamen & à S. Auguſtino approbata Peripateticorum ſententia eſt, motus eiufcemodi poſſe rationi conſentaneos eſſe, & aduerſos. Monet ergo S. Thomas, in

R

quauis

Pſal. 4. 5.
Ephel. 4.
25.

S. Chryſ.
hom. 11.
in Matth.

Lactant.
Firmian.
lib. de Ira
Dei.
Ariſtot.
l. 3. Ethic.
c. 8.

II.

QVAE IRA
RONA,
QVAEMA
LA SIT?
S. Aug. l.
9. de ciu.
cap. 4.
S. Thom.

Silu.verb.
ira, n. 1.

Sabellic.
l. 9. c. 3. de
iracun-
dia.

S. Basil.
orat. de
ira.

Laërt. l. 6.

piditas, moderata esse potest, vel immoderata. Si moderata est, bona est; si immoderata, aut contra ordinem rationis, mala est, maloque a fino vehitur, cui hæc ira calcar addit equitanti. Sunt nimirum medij quidam motus animorum, quibus si malè utaris, sunt vitia; sin aliter, virtutes erunt. *Qui peccanti irascitur, ut vitium corrigat, nihil inhumanè facit: qui iniuriam damnat, aut illatam ulciscitur, fortis hic & iustus: at qui iram non frenat, sed præceps rapitur, is immani belluæ similior, quam homini.* Itaque, ut S. Basilus scribit, *ira, in homine, est, quod canis in domo; qui bonus est, si fures abarceat latrando; malus, si in domesticos & amicos infestus insurgat.* Irasci aliquem iuste posse, è Diogenis constat dicto, qui, cum de non irascendo accuratè disputaret, protervus quidam adolescens, velut periculù faciens, an dictis facta competerent, & numquam Philosophus re præstaret ea, quæ docebat oratione, in faciem illi spuit. Tulit id quidem æquo animo & sapienter Diogenes; dixit tamen: *Non quidem irascor, sed dubito, an irasci oporteat?* Indicavit ergo, aliquando irasci oportere. Est hæc affectio cos virtutum; est regiminis, & iusti metus radix; est nimix lenitatis atque indulgentiæ correctrix, est etiam inter

inter eos qui Doricè concinunt; neque discordant. Nec recti limites excedit, si in fræno teneatur. Quare illud David prouidè monuit: *Irascimini, & nolite peccare.* Potest enim irascens non peccare; immo potest peccare, qui non irascitur, sed ridet, quando flenda cernit, causamque habet irascendi. *Qui sine causa irascitur,* ait S. Chrysostronus, *reus erit, qui verò cum causa, non erit reus: nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compefcuntur.* Si ira desit, nemo pugnet, nemo vincet, nemo de hoste est triumphaturus, vel certè pauci. Manichæorum hæresis fuit, vsque adeò irascendum non esse, vt ne malefactores quidem occidi posse iudicarent: cum tamen, ex actis & probatis dignum morte, à morte eximere non possit iudex. *Deus itaque qui irascitur, non in totum, prohibet iram, quia is affectus necessario datus est;* ait Lactantius: & Aristoteles: *Est maximus ad subeunda pericula aculeus iracundia.*

Stoici iram & omnes animi affectiones, tanquam malas, existimabant radicitus tollendas; vera tamen & à S. Augustino approbata Peripateticorum sententia est, motus eiuscemodi posse rationi consentaneos esse, & aduersos. Monet ergo S. Thomas, in

R

quauis

Psal. 4. 5.
Ephes. 4.
25.

S. Chryf.
hom. 11.
in Matth.

Lactant.
Firmian.
lib. de Ira
Dei.
Aristot.
l. 3. Ethic.
c. 8.

II.
QVAE IRA
RONA,
QVAEMA
LA SIT?
S. Aug. l.
9. de ciu.
cap. 4.
S. Thom.

22. q. 158.
art. 1.

Aristot.
l. 2. Ethic.
c. 6.

Aristot.
l. 7. Ethic.
c. 6.

S. Greg. 5.
Mor. c. 30

quavis affectione appetitus sensitiui, duobus modis malum posse existere. Primò ex ipsa specie, seu obiecto passionis: secundò ex quantitate, seu ex defectu vel excessu illius. Ex obiecto inuidia, in sua specie, est mala; quia est tristitia de bono aliorum, quod omnino rationi repugnat: vnde, apud Philosophum inuidia semper sonat malum. Hoc autem pacto ira, generatim & ex se, non est mala, cum appetitus vindictæ & bonus esse possit, & malus; fit autem mala ira, quando ibi vindictã coquit, vbi nihil est vindicandum, aut maiorem minoremue coquit, quam alter mereatur. Itaq; secundo modo mala esse potest ira, quando quis, etiam ibi, vbi aliquid vindicandũ est, plus, vel minùs, quam ratio suadeat, irascitur vindicatque. Qui autem iræ, juxta rationis dictamen, habenas laxat, non irascitur malè; quia illi irascitur, cui irascendum est, & tantum irascitur, quantum est irascendum: & ibi irascitur, vbi est irascendum. Quod non fecit Sparsus, què Seneca scribit, inter Scholasticos insanum, inter insanos Scholasticum fuisse. Et quamuis Aristoteles tradat, *iram non perfectè audire rationem*; S. Gregorius autem, ab ira tranquillitatem mentis diuerberari, dilaniari, *peritur-*

perturbari, doceat: Cassianus etiam *oculos mentis excacari* dicat; & ex D. Dionysij pronuntiato, *malum anima sit, esse sine ratione*; id tamen non est intelligendum vniuersim; sed de ira, quæ prouenit, non quæ sequitur rationem. Ira, quæ antecedit, rationem à rectitudine sua trahit, atque idcirco mala est; quæ autem sequitur rationem, bona est, à ratione enim ducitur, non seducit ipsa rationem. Sicut enim cæcus non errat à vidente ductus; errat autem videns, si à cæco ducatur; ita non deuiat ira quæ sequitur, sed quæ antecedit rationem, cuius lumen impedit, non cernit. Obest ergo ita in fermento iacere; non obest rationis ductu incalescere. Quid enim mali est, si appetitus sensitivus, contra vitia, ex regulâ atque ordine rationis, moueatur? *Currandum summopere est*, ait S. Gregorius, *ne ira, qua, ut instrumentum virtutis, assumitur, menti dominetur: ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequiû parata, à rationis tergo nunquam recedat*. Addit S. Thomas, etsi ab hac quoque ira, in executione actus, iudicium rationis aliquo modo impediatur, non tamen tolli rectitudinem rationis: cum virtuti non officiat, etiamsi, in executione eius, quod est à ratione deliberatû, deliberatio rationis

R 2

inter-

Cassianus
lib. 2.
Instit.
Cænobi-
or.

S. Greg.
lib. 5. Mor.
ral. c. 33.

intermittatur. Quemadmodum neque arri prodesset, immo actui illius impedimento esset, si, dum deberet agere, etiam de agendis deberet deliberare. Denique etsi Dominus **Deut. 32.** meritò dicat: *Mea est ultio*, non tamen idcirco putandum est, illicitum esse homini omnem ultionis appetitum, soli que Deo relinquendum. Tametsi enim malum est, appetere vindictam, ob malum illius, qui puniendus est; haud tamen malum, sed laude dignum est, appetere vindictam, ob correptionem vitiorum, ac bonum iustitiæ conseruandum. In quod bonum etiam potest tendere appetitus sensitivus; non quidem, prout *ira est feruor eius, qui circa cor est, sanguinis, vaporatione fellis, vel perturbatione siens*, vt S. Damascenus ait; sed prout à ratione mouetur & regitur. Ita est *ira per zelum*, non *ira per vitium*, quæ sola excæcat. Immo vindicta, quæ secundùm ordinem iudicij fit, à Deo fit; cuius **Rom. 13.** ministra est potestas, quæ punit. Quo pacto fit, vt adhuc ultio sit Dei, quæ fit, Deo distante, & dante potestatem.

III.
EXEMPLA
IUSTE
IRASCEN-
TIVM.

1. Sic iustè sancteque iratus est Moyses, contra eos, qui manna, non sine Dei diffidentia, seruauerunt in diem sequentem; & qui Ægyptio ritu vitulati, sacrilegè circa vitulum

lum saltauerunt, quando proiecit de manu tabulas, & confregit eas, ad radicem montis; itemque contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron, qui videbantur non seruasse, quod præceptum erat: & contra Core, Dathan, Abiron, & Hon rebellantes. 2. Sic zelo iusto exarsit Phinees, arreptoque pugione ingressus est ad scortatorem in lupanar, quem peccantem interfecit, & impiam voluptatem acerba morte finientem misit ad æternos cruciatus. 3. Sic Saule Dauidem lancea percutere conato, Surrexit Ionathas à mensa, in ira furoris, & non comedit, in die calendarum secunda, panem. 4. Sic Nathan diuitem iniquum, & in eo, ipsum Dauidem accusante, iustissima iratus indignatione David aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: *Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui hoc fecit.* 5. Sic utique ira pia dixit Elias: *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio.* 6. Sic zelo bono Eliacim, Sobna & Ioah, scissis vestibus, verba Rabfacis nunciauerunt Ezechia, & ipse rex Ezechias scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domum Domini. 7. Sic Ieremias iratus ait: *Cui loquar? & quem con-*

Exod. 16,

20.

Exod. 32.

19.

Leuit. 10.

16.

Num. 16.

15.

Num. 25.

7.

1. Reg. 20.

34.

2. Reg. 12.

5.

3. Reg. 19.

10.

Isa. 36. 22.

& c. 37. 1.

Iere. 6. 10.

testabor? ut audiat? ecce incircumcisa aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipi-
 ent illud. Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens. 8. Sic ipse Christus, cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque & boues, & numulariorum effudit as, & mensas subuertit. Unde & recordati sunt discipuli eius, quia scriptum est: zelus domus tuæ comedit me. Quid multis opus est? De Numinis ira veteres Philosophi accuratè disputauerunt; & reprehensi sunt vehementer Epicuræi, quòd dicerent, Deum irâ non tangi. In diuinis sanè litteris luculentæ historiæ diuinam iram, vtiq; bonam & iustam descripserunt. Ibi, irato Deo, diluuiû Mundo est inductum; orta linguarum confusio; Sodoma sulphureo igne in fumû versâ; Pharaon, cum toto exercitu, post multas totius Ægypti plagas, quasi plumbum submersus; sexcenta sunt exempla; & omnis pœna hominis, est ira Numinis. Si Numinis, ergo bona; quia in optimo nihil potest esse mali; nec quidquam in perfectissimo immoderati. Ipse Saul, cum intellexisset, Ionatham paululum mellis, contra patris adiurationem, præceptumque, etiam nescientem gustauisse, iustitiæ

Ioan. 2. 15.

Gen. 7. 17.

Gen. 11. 7.

Gen. 19.

24.

Exod. 7.

seqq.

1. Reg. 14.

44.

iustitiæ zelo exardescens dixit: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.* Et ille Ionathas, qui, eo ipso tempore, fecit salutem magnam in Israel. Apud Ethnicos, par Romulo gloria L. Brutus, quia ille urbem, hic libertatem Romanam condidit: filios suos Tarquinij dominationem à se expulsam reducentes, summum imperium obtinens, comprehensos, proq; tribunali virgis casos, & ad palmam religatos, securi percuti iussit. Exiit patrem, ut Consulem ageret: orbisq; viuere, quam publica vindicta deesse maluit. Nec minùs animosè A. Fulvius vir senatorij ordinis, euntem in aciem filium retraxit, quam Scaurus è pralio fugientem increpuit. Namq; iuuenem & ingenio, & litteris, & forma, inter aequales nitentem, prauo consilio amicitiam Catilina secutum, inq; castra eius, temerario impetu ruentem, medio itinere abstractum supplicio mortis affecit: præfatus, Non se Catilina illum aduersus patriam, sed patriam aduersus Catilinam genuisse. Laudantur hi justè irascentes, & quidem filijs suis irascentes; in quorum laude diuina quoque ira laudabilis inuenitur. Cur enim Deus filijs suis non irascatur, si sint degeneres? si patris disciplinã excutiant à se? si contempnant amantem? Enimuerò iratus fuit sæpe, sæpe eos castigauit.

Val. Max.
 xim. l. 5.
 c. 8.

uit. Denique populum illum, de quo dixit:
Osee 1. 3. *Ex Aegypto vocavi filium meum*, quia vidit
 Christo tam inimicum, & in Hierosolymita-
 na clade, & vsque ad hunc diem, quàm varijs
 modis afflixit? Nimirum vt ipse iustissima
 ira in refractarios animaduertit, ita vel ex-
 emplo vult etiam alios ad iram rationi con-
 sentaneam excitare. Sunt enim multi adeò
 sine bile, & ratione, vt omnia sinant susque
 deque ire, & nunquam irascantur, nisi quan-
 do alios vident iustissimam licet iram à se
 postulare, iram à ratione dictatam, à Numi-
 ne mandatā; ab ipsis Ethnicis approbatam:
 dummodo in potestate habeatur, & ipsa
 non superet vincatq; rationem. Potest enim
 facile degenerare, cùm Gallius Vibius vir
 magnæ eloquentiæ insaniam mentiens, quod
 assimilabat, ad verum redegerit. Subesse de-
 bet ira non præesse.

Cel. 1. 6,
c. 35.

IV.
PAREN-
TVM NON
IRASCEN-
TIVM CVL-
PA.
1. Reg. 2.
22.

Vtinam hæc ira esset in omnibus parenti-
 bus, qui suos liberos nimia destruunt indul-
 gentia, & vel omnino conniuent, vel nimis
 molliter irascuntur, quando audiunt, pro-
 lem suam exorbitare; quemadmodum Heli,
 qui erat senex valde, & audiuit omnia, qua fa-
 ciebat filij sui vniuerso Israeli: & quo modo dor-
 miebant cùm mulieribus, qua obseruabant ad
 ostium

ostium tabernaculi: & dixit eis: *Quare facitis res huiusmodi? quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? Nolite, filij mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini. Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus si autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Vbi multa consideratione digna se se offerunt. 1. Non fuisse dubia filiorum crimina. 2. non fuisse exigua. 3. non fuisse pauca. 4. non fuisse occulta, sed publica & scandalosa. 5. non latuisse eorum parentem, qui ea non ab vno, sed ab omni populo audiuit. Non fuisse dubia, tot testes ostendebant, nec ipsi negabant rei. Non fuisse exigua, locus, genus, occasio peccandi ostenderunt. Siquidem in loco ad orationem & sacrificia deputato, & cum personis Dei seruitio destinatis peccauerunt: nam dormiebant cum mulieribus, quæ observabant ad ostium tabernaculi, lustrum è templo facientes. Non fuisse pauca, indicant illa omnia, quæ faciebant filij vniuerso Israeli. Non fuisse occulta, sed publica & scandalosa, exprimitur illis verbis, quia omnis populus eos accusabat; & quæ Heli ipse dixit, ut transgredi faciatis populum Domini. Non latuisse parentem, illa etiam declarant; Et au-*

diuit omnia, quæ faciebant filij sui. 6. Igitur Heli & senij autoritate, & potestate paterna, & sacerdotali pietate vti debuisset, 7. Debuisset & sacrificia promouere, quæ filij impediabant, *nescientes Dominum, neque officium sacerdotum ad populum; sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerent carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, &c.* Et erat peccatum puerorum grande nimis coram Domina; quia retrahebant homines à sacrificio Domini. 8. An non debebat hoc etiam grande esse coram Heli? Sed ille parens fuit indulgens. Mitio fuit, amore cæcus fuit, filijs irasci non potuit. 9. *Quare facitis res huiusmodi?* ait: quasi occasionem eis offerret, se excusandi, aut quasi illi causam dicere honestam rerum tam inhonestarum potuissent. 10. *Nolite filij mei,* inquit, *non enim bona est fama, quam ego audio.* Quasi eorum illum fama magis, quàm culpa affligeret. *Non irasci, in quibus oportet, insipientis est,* ait Aristoteles. Quid mollius potuit dicere, quàm: *Nolite, filij mei?* baculum arripere debuisset; homines nequam veriùs nominasset; à capite ad calcem, per scapulas & lumbos, per femora & crura loris eos, ex merito conscribisset. Sed

Aristot.
lib. 3.
Ethic.

Sed ira defuit illi, quamvis, si S. Hieronymo credimus, alioqui sanctimonia esset illustris. Sic amor eum filiorum excacavit. Ut & nos plerumque *Non videmus mantica, quod in tergo est.* Ad aliorum vitia aquilæ, lynces, & toti, sicut Argus, oculos. Domestica excusamus, & quâ possumus, tegimus; ne culpa in nos redundet. Ira tunc nobis deest, sicut defuit Heli.

Ne vobis quoque desit, ô parentes, *irascimini, & nolite peccare,* si filij vestri peccant. Immo nolite huius Heli effeminatam clementiam superare. Heli, indulgentiâ peccavit: & tamen accusationes *ab omni populo* admisit, vos non vultis audire, si quis filios vobis vestros accuset; putatis nimirum illos delinquere non posse; plus filijs creditis, quàm accusatoribus filiorum; vera dicentes, illico pulli vestri eludunt negando, & perfrictè mentiendo. Heli filios suos vocavit, & accusatores, non nisi generatim citavit, *ab omni populo,* se rem audisse, dixit: non dixit, Joachim vos accusavit, ut nôritis vestrum proditorem; non nominavit Manassem; non descripsit alium, quem facile coniectura assequi possent: vos, ut filios vestros in odium, atque vindictam incitetis, ut dissidia pariatis,

S. Hieronym. in cap. 6. ad Ephes,

V.
QVAM
MALE
QVIDAM
INDUL-
GENTIAM
HELI IMI-
TENTVR?

tis, vicinus, inquitis, dixit: Georgius hoc de
 vobis scripsit: epistolam eius legite: ita accu-
 santes, in gratiarum actionem, vicissim ac-
 cusatis; ita ostenditis, ægrè vobis esse, si quis
 indicet, sibi aliquid in filiis vestris displicere;
 ita facitis, ut vos nemo imposterus, si quid
 filij vestri peccauerint, aut si in periculum
 inciderint, audeat admonere Heli saltem fi-
 lios suos ita compellauit. *Non est bona fama,*
quàm ego audio: vos, si de vestra sobole ali-
 quid turpe narratur, sæpè etiam ridetis, &
 placere vobis testamini, si quid audeant.
 nempe heroicum esse putatis, posse esse faci-
 nosum; & ex hoc viros agnosci dicitis, si
 filios vestros, tametsi vxores non habeant,
 tamen jam liberos habere audiat. Hæc-
 ne summa est gloriæ vestræ, proletarios mun-
 do dedisse? qui nomen viri, non virtute, sed
 libidine metiantur. O viri, non viri, sed mu-
 lieres! ô matres, non patres! ô Mitiones,
 non Hegiones? cur vos tanta amentia finitis
 excæcari? *Irascimini, & nolite peccare.* Pecca-
 tis enim hîc, si non irascimini, quando filij
 vestri, filiaque vestræ iram meruerunt. Me-
 ritò igitur pœnæ vos expectant, quas meruit
 audire & sustinere Heli sacerdos; longeque
 atrociores. Liberorum enim peccata, in
 paren-

parentum supplicia redundant. Rectè Clemens scripsit: parentes illius peccati reos fieri, in quod, eorum indulgentia, proles incurrit. Vnde dicitur: *Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.* *Patientia enim irrationabilis*, ait S. Chrysostomus, *vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum.* Et addit: *Iracundia, quæ cum causa est, non est iracundia, sed iudicium.* Quare & defectus iræ iudicium rationis consequentis, vitiosus est; est enim defectus motus simplicis in voluntate, quo aliquis, non ex passione, sed, ex iudicio rationis pœnam infligit, ideoq; non tam irasci dicitur, quàm iudicare. Quamuis & hic ipse simplex motus voluntatis *ira* appelleretur. Ex quo necessariò, in homine, sequitur motus appetitus sensitui, qui est cum passione, & cum corporis alteratione, vocaturque & ipse *ira*. Quoniam autem natura ita constituti sumus, vt in nobis appetitus inferior sequatur motum appetitus superioris, nisi aliquid repugnet; idcirco motus iræ in appetitu sensitui, non potest penitus deficere, nisi per subtractionem, vel debilitatem motus in voluntate existentis. Hinc fit, vt, sicut defectus voluntarij motus ad puniendum,

Clem. l. 4
Constit.

Apostol.
cap. 20.
Eccli. 30.

S. Chryf.
hom. 12
super
Matth.

dum, iuxta iudicium rationis, est vitiosus, etiam defectus passionis iræ fiat vitiosus. Deficit ergo ira hæc & passionis, & rationis, in parentibus, qui filios peccantes non plectunt; cum iisdem ipsi à summo iudice plectendi. Et, licet *Comica lenitatis hi patres, tragica asperitatis illi* sint, neutrique laudandi, efficit tamen plerumque lenitas, quàm asperitas filios deteriores. Quibus parcere, est eos occidere. Vixissent longè diutiùs filij sacerdotis Heli, si eos parens castigasset: lenitate sua & ipse mortem incurrit, & filijs vitam accidit, clemens homicida.

VI.
MAGI-
STRATVS
NON IRAS-
CENTIS
CVLPA.
Cælius
l, 26. c. 27.

Neque aliorum indulgentiâ corrupti, in eorū laudes eunt, à quibus corrigi eos oportet. Ut enim Diogenes Cynicus, cùm esset conspiciatus indecenter voracem puerum, pedagogo plagam incussit, inferens: *Vt quid ita imbuis?* ita iram quoque Numinis experientur, qui, quando officiū exigit, non irascuntur. Sunt autem in hoc numero, non Pedagoga tantùm & Magistri, qui sibi concreditos clientes discipulosque vino madidos, sine indignatione, aspiciunt; & non rarò ipsi, vt profundius immergantur, propinant, urgent, docent, non orare, sed potare, vt discipulos habeant ebrietatis; non, inquam, in

in hoc numero hi tantum sunt; sed alti etiam Magistratus, Principes, Reges, Imperatores. Celebrabatur aliquando Charillus, ibi Archidamas subiunxit: *Quinam hic bonus sit, qui nec improbis est acerbus?* Magistratum, Principem, Regem, Imperatorem, fulmini illi similem esse decet, quod mollia non lædit, dura conterit: ita enim & illi amabiles esse debent probis, improbis seueri; quia illi suauitate, isti metu reguntur. Improbus, qui non timet, quiduis audet. Princeps ergo, qui non potest irasci, qui bile caret, qui columba sine felle, agnus sine dente vocatur, quia non metuitur, merito ipse metuere debet iram Dei omnipotentis. Est enim causa maximorum in Repub. malorum. Nulla sub eo iustitia, nulla securitas; sed perfidia, proditiones, libidines, & omnis iniquitatis ac impuritatis machinationes, sub eo, vigent. Venduntur iudicia, emuntur sententiae, proscribuntur leges; & pecunia ab hoste donata aequè est chara, ac si à Principe proprio venisset. Quid enim? aiunt, si fraus succedit, opes crescent: si deprehendor, non periclitator, Princeps enim meus, sponsia mollior est, nequit irasci; quid igitur obstat, quò minus illius causam pronunciem esse iustiorè,
cuius

Plutarcha
de discernendis
adulatoribus.

cuius manū in me experior largiorem? Pro-
mittit hostis grandia; maiora sunt munera,
quàm stipendia; illi seruiò, à quo plus acci-
pio. Nihil mihi est timendum, sub magistra-
tu non irascente; vigilet ergo audacia, iusti-
tia dormiente. Facere iubet mala, qui non
punit. Qui tolerat adulteria, est in alieno
crimine adulter. Qui dissimulat malum, fa-
cit malum. Ita etiam alioqui bonus prin-
ceps, castus rex, & integritatis amans magi-
stratus, causa est omnium, in ciuitate, pro-
uincia, regnoué, malorum, si nunquam iras-
citur. Quibus proin meritò dici potest: *Iras-*
cimini, & nolite peccare: nam & sine peccato
irasci, & ni, cum res exigit, irascimini, pec-
care potestis. Hæc ira, non est contra chari-
tatem, sed ad charitatem originem suam re-
fert. Immo odit, qui non punit. Quod enim
de filijs, id & de alijs subditis dici intelligiq;
debet. De filijs autem dicitur: *Qui parcit vir-*
ga, odit filium suum: qui autem diligit illum, in-
stanter erudit. Quantum autem oderit, è D.

Prou. 13.
24.

S. Chryf.
lib. 3. ad
uerf. vitu-
perato-
res vit.
mon.

Chrysofomo accipe: *Hos ergo patres, ait,
quod nemo tamen me commotius dicere, quàm ve-
rius existimet, parricidis ipsis immaniores sceler-
ratioresq; dixerim. Illi enim corpus ab anima dis-
separant; isti & animam, & corpus æternis igni-*

bus tradunt. Atque is quidem, qui corpore occiditur necessario naturali lege, etiamsi necatus non fuisset, moreretur: hic verò sempiternam mortem vitare potuisset, nisi hanc illi conscivisset paterna negligentia. Præterea corporis mortem superveniens protinus resurrectionis gloria delere poterit facillimè, anima verò interitum nihil solvere poterit, cum sibi nulla tum sit reliqua salutis spes, verùm immortales cruciatus luere cogatur. Itaque non iniuria parentes (& magistratus) eiusmodi deteriores parricidis esse diximus. Hac de causa Sapiens ait: *Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.*

Prou. 23.
14.

VII.

CONCIONATORVM
NON
IRASCENTIVM
CVLPA.
Plutarchi
de virt.
moralis.

Quod de Concionatoribus ipsis occini potest. Nam si Cynicorum vertex Diogenes sapienter putatur locutus, quando, auditis Platonis laudibus, dixit: *Quid verò habet ille præclari, qui tam diu Philosophiam professus, nemini acerbus fuit?* quid ad Concionatores dicet iudex Deus, qui floribus tantum verborum student? qui mulcere aures, non corrigere mores populi volunt? qui iucunda, non utilia proferunt? qui semper auditores laudant, nunquam emendant; Encomiastæ, non Ecclesiastæ? qui, ut ipsi nunquam sunt in dicendo vehementes, ita neque alios unquam commouent vehementer? vitij placati,

S

ti,

ti, non irati: Mitrones, non Cicerones: de-
Isa. 56. 10. nique *canes muti non valentes larrare, videntes*
vana, dormientes, & amantes somnia. Ad hos
 utique etiam Deus de coelo clamat: *Irafcimi-*
ni, & nolite peccare; peccabitis, si non irasca-
 mini; ira iusta est, contra iniustos detonare;
 exagitare impuros; superbos debellare; lur-
 conibus non parcere; inuidiam stilo confo-
 dere; proscribere iracundiam; & in vitia
 non esse clementem. Esto, clament, qui, tan-
 quam podagrici, se tangi non sinunt: esto,
 nimium dici videatur illis, quibus nullum
 scelus est nimium. Dixit & Christus vete-
Marc. 3. menter, sed dixit vtiliter; dixit *ita, ut non pos-*
31, *sent panem manducare. Et, cum audissent sui,*
exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam
in furorem versus est. Sinite hoc & de vobis
 dici, concionatores; vos, cum Christo, *iraf-*
cimini, & nolite peccare parcendo. Vnusquis-
Isa, 58. que sibi dici putet: *Clama, ne cesses, quasi tu-*
ba exalta vocem tuam; & annuncia populo meo
scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.
 Sic irasci, est sanare, non vulnerare; pu-
 nire non insanire: iudicare, non
 precipitare.

PARS SECVNDA.

Uc vsque de ira vtili & moderata
libuit proœmiari, qua irasci quis
potest, vt non peccet; nunc, quò
tendimus, pergemus, ad iram malam perni-
ciosamque ante oculos ponendam. Quæ ho-
mini semper in promptu, & ferè quotidia-
na, magnū negotium faceſſit; immo, ni do-
metur, ex homine tetrum ac rabidum canem,
enimuerò ſauam belluam facit, eumque ad
omne genus peccati impellit. Vnde & maxi-
mè indiget illâ admonitione: *Irascimini,* &
nolite peccare: vel potiùs illâ, *Sit autem omnis*
homo velox ad audiendum, tardus autem ad
iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur,
ſed, velut Acherontica Aleſto hydris crinita
adeſt Dirarum ab ſede ſororum Bella manu
lethumq; gerens. Quæ ſi cui facem coniecit,
& atro

VIII
IRAE MALAE COM-
PARATIO

Ephes. 4.
25.

Virgil. l. 7.
Æneid.

*Lumine fumantes fixit ſub peſtore ta-
das,*

*Sauit amor ferri, & ſclerata inſania
belli:*

*Ira ſuper: magno veluti cum flamma ſo-
nore*

Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni:

S 2

Exun-

*Exundantq; æstu latices: furit intus
aqua vis:*

*Fumidus atque altè spumis exuberat
amnis:*

*Nec iam se capit unda: volat v'apor ater
ad auras.*

Ita enim irâ calentes æstuant, neque mentis impetum possunt cohibere; citiùs elephantum sub ala celent, & flammâ faciliùs in ore ardente opprimant, quàm in animo iram. Erumpit in oculos furor, in genas rubor, in linguâ verba, in pugnos minacitas, nec pauci, Orestis instar, vi insanix, sibi digitum arrodunt, caput pugnis cædunt, aut parietalidunt Furijs agitati. Lycurgus certè rex Thracix in furorem versus, crura sibi ipse amputavit. Nam illud minus fuit in Oreste, qui per insaniam sibi vestes dilaceravit, vnde & adagium ortum est, *Oresti pallium texere*, in eos qui parant munus abusuro; & apud Iudæos vsitatissimum fuit, *scindere sibi vestimenta*, in signum indignationis. Cleomedè,

Herodot. seu Cleomenem scribit Herodotus, à Lacedæmonijs, quibus imperabat, primò expulsum, pristinx quidem dignitati restitutum fuisse, non multò tamen post in tantam insaniam incidisse, vt cuique obuio sceptrum in facient

faciem impingeret. Quod eum facientem propinqui ſoleis ligneis illigauerunt, & in carcerem coniecerunt: vbi arrepto cuſtodis, ſeu carcerarij gladio, ab ima corporis parte ad verticem capitis, ſe diſſecuit. Tam potens eſt ira degenerans in furorem. Harthbenus fuit athleta quiſpiam, ex Helyngia, nouem cubitis procerus, quem Saxo Grammaticus in tantas Furias teſtatur cecidiſſe, vt ſummas clypei partes corroſerit, raptas ore prunas in viſcerum ima transfuderit, crepitantia flammartum pericula percurrerit, atque ad extremum in ſex athletarū ſuorum præcordia, furentem manu ferrum conuerterit. Furori hoc aſcribitur? Idem ira facit, quid non rodit? quem non mordet, cuius nomen non lacerat? quos non vel voto, vel ferro occidit? Atque id vt faciat, carbones & prunas irascendiq; materiam ſibi ipſi miniſtrat. Habetque hic affectus ſua incrementa. Quædam ira ſubito motu oritur, & citò iterum ſubſidit, multaq; sæpe facit repentino impetu, quæ omittet meditata. Non rarò enim habet *ſaniti-* *am* adiunctam, quæ eſt ſeueritas excedens, etiam id crudeliter efficere geſtiens, quod iure fieri poſſe videtur. Eſt enim cupiditas ad immanitatem prorumpens. Alia eſt ira du-

rans, quæ inimicitia dicitur, & , vt grauius feriat, vlciscendi tempus obseruat; quæ & discordia potest vocari, quam Cicero iram acerbiozem, intimo odio & corde conceptam appellat. Hæc quò diutiùs retinetur, eo magis crescit, sicut foetus in vtero. Denique feritas est atrocissimæ cupiditatis rabies, vis in animo adeò accensa, & tam menti, quàm corpori imperitans, vt omnem prorsus rationis motum extinguat, feris & bestijs simillima; quæ omnes inuadit, innocentes æquè ac nocentes; nullo discrimine, *Tros Rutulusue fuit.* Hæc genera, atque hos iræ fetus non ignorans Philosophus dixit: *Iracundi quidem celeriter commouentur, & in quos non decet, & quibus de causis, & vehementiùs, quam sat sit: sed facile ac citò etiam eorum ira desistit, quod in ipso est optimum. Acerbi agrè placantur, diuq; irascuntur: nam iram retinent: animum autem si semel expleuerint, tum modus apponitur. Ultio enim modum finemq; ira adhibet, pro dolore voluptatem exhibens. Infensos homines appellamus eos, qui quibus de causis minùs rectum est, irascuntur: & vehementiùs, & diutiùs, quam ratio postulare videatur: eos etiam, qui non redeunt in gratiam, nisi ultio, vel animaduersio sit confecta.* Et alio loco: *Ira parere quidem illa videtur*

Aristot.
lib. 4.
Ethic. c. 5.

Idem l. 7.
Ethic. c. 6

er, quodammodo rationi: sed non attentè eam audit; ritu canum, qui priusquam considerarint: sitné is amicus, qui pulsavit, allatrant. Sic ira feruore ac repentino natura motu incitata, audit illa quidem rationem: sed præscriptione non intellecta, ad supplicium se ultionemq; conuertit.

Adeo

furor iraq; mentem

Præcipitant.

Potens est morbi huius remedium, cognitio illius. Quare sapienter fertur Plato auditores suos admonuisse, vt irati se in speculo contemplarentur. Nam dicebat, cum faciem suam furibundam, per omnia, phrenetico similem viderent, eo dedecore territos, imposterum ab ira sibi facile temperaturos. Est autem ira vitiosa, immoderata cupiditas puniendi eius, à quo se quis læsum arbitratur. De hac ait S. Paulus: omnis indignatio, & ira tollatur à vobis; illa scilicet omnis, quæ rationis excedit modum, vt S. Thomas monet. Cum enim ira sit passio, passio autem appetitus sensitiui, vt supra dictum est, eousque sit bona, quousque regitur à ratione, mala ibi esse incipit, vbi velut torrens extra alueum effusus, ordinem rationis excedit. Vnde, si quis vindictã

S 4

à recta

Virgil. L. 2
Æneid.

IX.
IRA MALA
VENIALIS,
VEL MORO
TALIS.

Ephes. 4.

S. Thom.
2. 2. q. 158.
art. 2.

à recta ratione dictatam meditetur, vocatur ira eius, *ira per zelum*, est que laudabilis ille appetitus. Sin autem vindicta, contra regulam normamque rationis, coquatur, ut vel puniatur is, qui non meruit; vel plus acerbiusque puniatur, quam meruerit; vel etiam non legitimo ordine, aut non legitimo fine, qui est conseruatio iustitiæ, & culpæ correctio; tunc appetitus iræ est malus ac vitiosus, nominarique solet *ira per vitium*; est que peccatum saltem veniale, si rationem præueniat, atque nimia passione erumpat, aut in modico vindictam expetat, aut ad effectum grauem non perducatur. Etsi enim ira, quia & charitati, & iustitiæ est contraria, ex genere suo, sit peccatum mortale; potest tamen talis appetitus, ob imperfectionem actus, esse tantum peccatum veniale. Quæ imperfectio actus vel oritur ex parte appetentis, in quo motus iræ iudicium rationis præuenit; vel ex parte appetibilis, quando scilicet aliquis, modicè duntaxat, & in re nullius momenti, quæ quasi nihili esse putatur, se se vult vindicare; quæ res ipsa si alteri inferretur, tamen mortaliter non peccaretur. Grauis & mortalis ira esset, si quis demissis, ut aiunt, auriculis, & deliberatè notabilem vellet vindictam

S. Thom.
ib. art. 3.

dictam, immerito, vel maiorem, quàm meruisset, vel propria authoritate, vel contra juris ordinem, vel præcipuè, non amore iustitiæ, sed vt proximo malè sit, ex odio & malevolentia, parare. Hæc sunt, quæ iram efficiunt inordinatam, & frænum exigunt. *Esto, sit natura irasci,* ait S. Ambrosius, *aut plerumque causa; hominis est tamen temperare iracundiam, non leonino raptari furore, non assuescere clamori, non serere, nec acerbare familiare iurgium; nec in fermento iacere, & stomachari.*

Aiebat porrò Democritus, *iram, quemadmodum canes, cacas criminationes parere.* Quod verum est; satis non est. Nascuntur enim ex illa plures filix, omnes vtique, vt S. Gregorius monuit, detestandæ: *rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia.* Iratus siquidem, vt scloppus, igne admoto, illico in sonum erumpit, & in rixas, & in clamores, & in indignationes, & in ipsū Deum blasphemandum. Quin & mente intumescit, quia lædi, putat esse contemni. Hæc sunt filix iræ. Nec sufficiunt istæ. Quippe ira intus in animo, tanquam Æthnæa quædam excitat incendia; quæ prorumpunt in omnia animi vitia, & corporis membra; in flammam oculorum, in ruborem vultus; in

S 5   linguæ

S. Ambr.
ep. lib. 10.
ep. 82.

X.

IRAE EFFECTVS.
Maxim.
serm. de
Ira.
S. Greg.
l. 31. Mor.
c. 31. seqq.

linguæ titubationem & præcipitantiam; in celeritatem pedum, in pruritus manuum, in pugnos & pugnas, in cædes, homicidia, parricidia, prodiciones; denique multi, vindictæ causa, Orco se atq; Diris deuouerunt.

S. Chryf.
hom. 29.
ad pop.
Antioch.

*Nihil iracundo homine insuauius, ait S. Chry-
sostomus, nihil grauius, nihil infestius, turpius
nihil, fera potius, quam iracundo homini coha-
bitandum est.* Fit quippe & iracundus quo-

S. Dama-
scen. l. 2.
c. 26. de
fide or-
thod.
Psal. 30.
10.

dammmodo bestia, & fera feroxque bestia. Dum enim ex illata iniuria, vel iniuriæ opi-
nionem, appetitus, ad vindictam repellendam,
cum impetu, incitatur, accenditur, per eam
vehementiam, sanguis & spiritus, circa cor,
accedente etiam fellis euaporatione. Hinc
cor palpitatur, tremunt corpus, titubat lingua,
ignescit facies, obscurantur oculi, ut noti
non rectè noscantur. Nec de corpore dunta-
taxat intelligendum est illud: *conturbatus est a
furore oculus meus*: sed multò magis etiam

S. Greg.
l. 5. Mor.
c. 31.

de mente; ira enim rationem, sicut somnus,
aut ebrietas impedit, ligat, turbat. Hinc, ira-
ti lippiunt; hinc, ut defioculi, caligant;
hinc cæcantur. Hinc, ratione euerfa, in insa-
ni modum Aiacis armati & hominibus, &
pecoribus infesti loris cædunt, & tota lani-
ant armenta; & dum porcos verberant, pu-
tant,

tant, ſe in Græcos incidiffe. Hinc in ipſos filios, vt Athamas aut Agaue, tanquam in hoſtes, irruunt. Hinc in furorem rapti

*Eumenidum veluti demens videt agmina
Pentheus,*

Et ſolem geminum & duplices ſe oſtendere Thebas.

Virgil.
lib. 4.
Æneid.

Hinc ſi vel digitulo tangantur, belluæ in morem, ſæuiunt, & in omne crimen ruunt. Denique *ianna vitiorum omnium iracundia eſt,* ait S. Hieronymus, *qua claſa, virtutibus intrinſecus dabitur quies: aperta verò ad omne ſacinus armabitur manus.* Cuius rei breue, ſed luculentum exemplum apponâ, è quo perſpicuum eſt, quàm & ira hominem turbet, & nihil decernendum ſit de vindicta, niſi cum ira derferbuerit, iuxta illud D. Gregorij: *Quoties ira animum innadit, mentem edoma, vince teipſum. Differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet vindica. Ira enim in vindicta malorum ſequi debet rationem animi, non præire, vt quaſi ancilla iuſtitie poſt tergum veniat, & non laſcina ante faciem prorumpat.* Exemplum eſt iſtud.

S. Hieron.
in
Prou. l. 3.
c. 29.

S. Greg.
lib 8. reg.
cap. 5.

Simon Goulart, in hiftorijs noſtri temporis, & Liber primus conformitatum admirandorum antiquorum cùm huiſce temporis, referunt,

XI.
TRAGICA
IRASCEN-
TIS HI-
STORIA

Ex his
Philip.
Doulter-
man. in
Pædago-
go Chri-
stiano
6. 7. §. 7.

ferunt, virum quendam agricolam, postquam

Stobæus
ser. 18.
Horat. l. 3
epist. 3.

Senec. l. 1.
de ira c. 1.

Sole sub ardenti, flamma messuit arua,
dum in agro manipulis colligendis colligan-
disque occuparetur, filium misisse, qui nescio
quid domo afferret. Filius, ut ea fert ætas,
vel in via cum æqualibus lusitans, vel fugi-
tans laboris, moras longiores traxit. Pater,
expectatione sua tardiùs redeunte nato, pri-
mùm numerare tempus, mox impatienter
moramentum ferre, variasque secum moran-
di causas expendere, tandemque ita excan-
descere cœpit, ut de eo verè credi posset, quod
Cato Priscus dixit: *Iratum ab insano, non nisi
tempore distare: iste semper, ille ad tempus
insanit.* Quodque vel Horatius scripsit: *Ira
furor brevis est* (vel, ut Themistius loquitur,
brevis insania) pro oraculo haberi potest. Si-
quidem, præ reliquis iræ affectus totus concu-
tatur, & in impetu doloris est: *armorum, sangui-
nis, suppliciorum, minimè humana feruens cupi-
ditate: dum alteri noceat, sui negligens; in ipsa ir-
ruens tela, & ultionis secum multa tractura ani-
mus.* Equè enim ira impotens sui est, decoris ob-
lita, necessitudinum immemor, in quod cœpit per-
tinax & intenta, rationi consiliisque præclusa, va-
niis agitata causis, ad dispectum aequi veriq; inha-
bilis

bilis, ruinis simillima, quæ super id, quod oppressere, franguntur. Hæc, uti Philosophus descripsit, in colono irascente, omnia apparuere. cum enim irâ non caleret, sed æstualet, tanquam redeuntis tarditate in amentiam datus, ita sanguinem suum, in suo filio, excepit segnius reuerso. Suffecissent, ad eum castigandum verba; alapæ tres testudineum gradum satis puniissent, aut scutica circum pedes vibrata. Sed *cupido & ira pessimi sunt consultores*, & furor prædominans non patitur moderationem. nam, ut rectè dixit Ennius, *initium est insania*. Itaque glebam, ligna, lapides, & quidquid obuium furor præbuit, vi maxima, in puerum coniecit. Non est telum, postquam manu fugit, in nostra potestate, neque semper volat, quò destinatur. Quare fortasse & colonus iste plus nocuit, quam voluit. Certè, postquam nocuit, tantum voluisset non nocuisse. Illi enim, cui vitam dedit, tot iaculis icto vitam effudit, quæ cum sanguine effluxit. Verè ita se res habet: *finis ira, initium est pœnitentia*. Vix filium agricola strauit, & mox damnauit, quod fecit. Iacentem namque sine anhelitu, sine motu, ubi vidit, desijt furere: immò tum demum magis cœpit insanire. Ira enim in pœnitentiam

Sallust. in
Iuguth.

Cic. l. 4.
Tulcul.
99.

tiam doloremque versa, in se clarè ostendit; iratos ruinis esse similes, *qua super id, quod oppressere, franguntur.* Quia enim plerunque iracundus, cum irasci desierit, tunc irascitur sibi, tantus eum occisi filij subijt dolor, vt ad extrema se se consilia conuerteret, sibi que iam ipsi flagrantissimè infensus, desperatissima cogitaret. Vt ergo nimia ira *est rationi consilijsq; præclusa*; ita, filij cadauere manipulis tumultuariè tecto, domum è rure turbatus cucurrit. Domi, neque vxore; neque filio infante salutato, in horreum ingressus, arrepto laqueo, ex alta se trabe suspendit. Sedebat tunc à recenti partu in balneo vxor, infantulo ad vbera hærente, cui verna rusticum adeò intempestiuè ex agro reuersum curiosius obseruans, cum tristem scenam repente nunciasset; exiliens illa, horrore subito correpta, è balneo protinus ad horreum aduolauit. In tanta autem perturbatione, festinationeque, & sui & prolis oblita, infantem neglexit, qui interea balnei aquis est suffocatus. Vtriusque ergo tragœdia se exeruit. In horreo, in felix mulier maritum vidit pendere in sublimi: inde ad balneum tristis reuersa, extinctum infantem in imis aquis demersum inuenit. Tertio iam funeri causam dederat

dederat ira coloni, & nondum defæuierat : nam tot malis icta & ipsa mater, post inconsolabiles planctus, & eiulatus, in desperationem data, ad horreum est regressa ; ostioque & omni aditu diligenter occluso, se ex eadem infelici trabe, iuxta pendulum & adhuc calentem maritum suspendit. Ita, vno die, quatuor funeribus ira mundū incestauit. Causa mali ira fuit, tantæ autem iræ, puerum in plateis, cum æqualibus lusisse, vel paulo diutius confabulatum esse. Comparete cum vindicta culpam, & inde iram æstimate. Quæ & in vobis leuissima de causa exardescit.

Esse negas coctum leporem poscisq; flagellum,

Mauis Cinna cocum scindere, quàm leporem?

inquit Martialis. *Quid gladiatoribus, ait alius, Senec. l. 1. de ira c. 2. quare populus irascitur? & tam iniquè, ut iniuriam putet, quod non libenter pereunt? Et pueri, si ceciderunt, terram verberari volunt, & sape nesciunt quidem cui irascuntur, sed tantum irascuntur sine causa, & sine iniuria. Quoties nos coco, quoties equo, quoties cani irascimur latranti? quoties calamo è quo sepia non fluit, quia malè à nobis fissus est, succensemus, eumque in mensa contudentes diffringimus?*

gimus? quin & ianuæ stridenti, & frigido, vel calido cœlo, & viæ prolixiori, & cultro non satis acuto, & denique cui non indignamur? Etiam nobis ipsis. Timanthes Cleonæus athleta, cùm, & viribus senio defectis, & desuetudine, ingentem arcum non posset intendere, quem iuuenis lunabat & flectebat, furori adeò indulfit, vt eam tantùm ob rem gladio seipsum peremerit.

XII.
IRATI ET
INSANI
COMPA-
RATIO.
Senec.
ep. 18. ad
Lucil.
Laert. in
eius vit.

Plato l. 5.
de Rep.

Quæro, an sic irasci, non sit insanire? an talis non possit iracundior Adriâ putari? Quod igitur in alio detestamur, cur amamus in nobis? Siquidem, in vnoquoque homine, vt vel Epicurus agnouit, *immodica ira gignit insaniam*; & vt Bias apud Laërtium pronunciauit, *bono consilio, duo maximè contraria sunt, FESTINATIO, & IRACUNDIA. homo enim iracundus, cùm extra seipsum sit, vacuus est omni consilio. Et ira facit a se ire. Iratos, inquit Cicero, propriè dicimus exisse de potestate, id est, de consilio, de ratione, de mente.* Quod, teste Platone, contingit illis, qui more canum scurrunt in lapidem. Duo sunt, quæ insaniam produunt, vnum omnibus patet, alterum in effectu detegitur. Illud est corporis commotio, istud præcipitatio sententiæ in grauissima damna erumpentis. Multi vnum, multi

vtrum.

utrumque in se reperient, si intueri se velint insanientes. De primo nos supra fecimus mentionem, Seneca sic loquitur: *Vt autem scias, non esse sanos, quos ira possedit, ipsum illorum habitum intuere. Nam, ut furentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, certus gradus, inquieta manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & micant oculi, multus ore toto rubor, exastante ab imis precordys sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum seipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, & parum explanatis vocibus sermo praeceptus, & complosa saepius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, fada visu & horrenda facies depravantium se, atque intumescantium. Nescias utrum magis detestabile vitium sit, an deforme. Deformitatem etiam D. Chrysostomus proponit in hunc modum: Videbis iratos non secus ac insanos, turpiter in medium praecipites ferri: cum enim circa praecordia efferbuit ira, ignem emittit; tota inflatur facies, incomposita manus moventur, & cetera. Cum haec faciunt, tanquam amentes, nihil sentiunt, nihil intelligunt, sed as-*

Senec.
lib. 1. de
ira, c. 1.

S. Chry.
hom. 3.
in Ioan.

T

noruus

norum more, calcibus morsibusq; inuicem insultant. Ridiculum est spectaculum, videre duos sic inuicem insanientes; & ora, tanquam infernalibus monstris serpentibus succincta deformantes. *Qualem putas animum, cuius extra imago tam foeda est?*

XIII.
PATRIS
IRA QVO
SE VSQVE
EXTENDE-
RIT?

Senec.
lib. 3. de
ira. c. 1.

S. Basilius
de ira.

Verum insaniam hanc effectus alij detestabiliorem reddunt. Numquid enim parens ille puero, ob tam leuem & exigua noxam, in tantum irasci debuit, vt eum lapidibus peteret? vt confauciaret? vt occideret? Sed hoc exordium duntaxat fuit. *Cetera vitia impellunt animos, ira precipitat. Ceteris etiam resistere contra suos affectus non licet, at certe affectibus ipsis licet stare: hac non secus quam fulmina procellaq; & si qua alia irrationabilia sunt, quia non eunt, sed cadunt, vim suam magis ac magis tendit. Quare ira primum ex patre tyrannum, mox ex homine, belluam fecit. Itaque in filium erupit. Filio sublato, in authorem reuersa, eum ad restim adegit. Sic vno vitio duo ceciderunt. Nimirum, teste S. Basilio, quemadmodum torrentes ad curua loca decurrentes secum obuia quaeque trahunt: sic & iratorum impetus violenti & instabiles omnia similiter percurrunt atque obruunt. Quod & in exemplo nostro fuit videre. Neq; enim ira*
filium

filium duntaxat & patrem interemit in desperationem versa; sed etiam causa fuit; ut infans mergeretur, & ipsa denique mater, totius se faceret calamitatis appendicem, ita vitæ prodiga, ad eam naturæ oblita, ut nec barbarus ex triuio id vnquam facturum fuisset.

Tristis est hic euentus & dignum tragœdia argumentum, qua Orestes, aut Oedipus ageretur. Sed nec à quotidianis moribus alienus. Quid enim ira non dicit? quid non facit? nunquam nisi infixio aculeo fugit, more vesparum, aut crabronum, quos quispiam irritauit. Profectò ita est, si effectus eius damnosus intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis cedes ac venena, & reorum mutuas sordes, & urbium clades, & totarum exitia gentium, & principum, sub civili hasta capita vanalia, & subiectas tectis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, sed ingentia spatia regionum hostili flamma relucentia. Aspice nobilissimarum ciuitatum fundamenta vix notabilia: has ira deiicit. Aspice solitudines, per multa millia, sine habitatione, desertas: has ira exhausit. Aspice tot memoria proditos duces, mali exempla fati. alium ira in cubili suo confodit; alium inter sacra mensa ira percussit; alium inter leges celebrisq; spectaculum fori lancinavit; alium filij

T 2

parri-

XIV]

EX IRA
QUANTAE
CLADES?
Seneca
lib. 1. de
ira. c. 2.

parricidio dare sanguinem iussit; alium seruilii manu regalem aperire iugulum; alium in crucis membra dividere. Et adhuc singulorum supplicia narro. quin, si tibi libuerit, relictis, in quos ira viritim exarsit, aspice casas gladio conciones, & plebem immisso milite contrucidatam, & in perniciem promiscuam totos populos capitis damnos passos.

XV.
IRASCEN-
TIBVS OM-
NIA PLE-
NA.

Sabellic.
 l. 19. c. 3.
 Niceph.
 l. 12. hist.
 Eccl. cap.
 40 Si-
 gon. de
 Occid.
 Imp. l. 9.
 Baron.
 An. 390.

Nec apud Ethnicos hæc tantum ira gefit. Etiam apud Iudæam gentem extant varia & atrocita huius vitij exempla, & in ijs illud Sanelis regis, qui ob Davidem quem infensè oderat, quia apud Amalechum fugiens ille in hospitio fuisset, regia ira ignarum non solum hospitem ipsum, sed Nobeam etiam hospitalem urbem incendit, civibusque omnis sexus & ætatis ferro deditis. Fuitque miserabilis illa clades eò calamitosior, quòd quinque & octoginta sapientia & divinatione illustres viri Abimelechi causa extremo sint supplicio affecti. Dominatur etiam sæpe in Christianos, adigitque eos agere minimè Christianè. Notum est, Theodosium Imp. Thessalonice, ob vnium ex aulicis, in populari tumultu, occisionem, adeò excanduisse, vt septem civium millia, spectaculorum exhibendorum specie, vnum in locum congregata, inaudita barbarie, occidi iusserit. Notum, quoties hodieque in

in aulis, vnius verbi offensio, officium, gratiam, fortunas, sæpe & vitam, sæpe & totam prouinciam perdat. Odiosum est, & periculosum recentia nominare. Linguis minùs attenditur, quàm calamis. Tutius ista dicuntur, quàm scribuntur. Quanquam, quid opus est, exempla è palatijs petere? rure & in pagis, & in humilibus casis plurima occurrunt. Ibi quoties sudibus agitur? quoties vomeres vertuntur in enses? nec parentes modò in filios, sed filij in patres, filix in matres insurgunt, illisq̃ue comam de capite, plenis manibus, vel de barba furibunda extirpant? Quot intra mœnia, liuores aspicimus in vultibus vna nocte natos? quot cicatrices numeramus? Quod & inter eos ipsos socios sodalesq̃ contingit, qui fratres, qui vna esse anima videntur. Quidam etiam nulla re laceffiti irascuntur. *Cœlius senator iracundissimus ille mortaliũ, clienti suo in omnibus sibi consentienti, atque omnia confitenti irascens exclamauit: Dic aliquid contra, ut simus duo. Durum caput qualiter tulisset iniurias, qui obsequium non ferebat? Nonnulli ipsa hilaritate offenduntur. Quærunt causas, fingunt iniurias. Ioco lusit, inter bibendum, Euryalus, & extemplo illi in faciem volauit cantharus. ibi amicitix characterem*

Francisc.
Petrarch,
dial. 107.

impressit. Pudet, altero die, sobrios causam fateri; erubescunt dicere, se heri ab ira fuisse dementatos, malunt se à vino victos accusare; & aiunt, se ebrios, in tenebris, cecidisse per scalas, aut murum, per imprudentiam, vehementiùs osculatos esse. O miser, dic veritatem, non tu murū, sed te cantharus à comibone infano in faciem missus basiauit; sed vitrum intra dentes contritū osculo te hoc, & his genarū rimis & sulcis decorauit. Hoc fateri erubescis, quia ipse non audes te, ac percussorē tuum, de tam infano furore contemtibilem futurum, maculare. Sed hæc leuiores sunt; ad contumelias, ad cultros & pugiones, ad lethales plagas, ad venena, ad proprias neces, ad æternos ignes venit, per iram, è vultu, verbo, vel re vilissima exortam. Quod ipsum est magnum insanix argumentum. Vt enim non nisi stulti atque insani se ipsos solent verberare; ita in seipsum nemo vel pharmacis, vel laqueo, vel ense scæuit, nisi qui, præ ira, de potestate mentis exiuit, & homo esse desijt, in bestiam affectu immoderato mutatus. Quī autem seipsum in perpetuos Acherontis cruciatus, per iram, conijcit, quem magis punit, se, an eum, quem percutit? Et si vel maximè corpus alterius occidit,

occidit, numquid sibi magis nocet, quem mittit in gehennā? Nonne hoc est esse furiosum?

Nihil æquè profuit iratis, quàm agnoscere, nihil inter insanum & iratum esse. Quamquam etiam magnum iræ remedium est dilatio, ut primùm eius feruor relanguescat, & caligo, quæ mentem premit, aut decidat, aut minùs densa sit. Sic iram pressit Dauid impetumque verborum silentio frænauit. Hinc de se dicere audet: *Turbatus sum, & non sum locutus.* Architas Tarentinus cùm in agro comperisset, quosdã è famulis admisisse quiddam indignum, sentiens se commotioem in illos, nihil quidem tum fecit, tantùm abiens: *Fortunati, inquit, estis, quòd irascor vobis.* Socrates iratus filio aliquid delinquenti, nihil aliud dixit, quàm: *Ipse te coërce; & seruo delinquenti; caderem te, nisi irascerer.* Quod ab illo & Plato didicit, qui famulo iratus, itidem dixit: *Loris te caderem, ni iratus essem:* & alia vice, seruum castigare parans, interuenienti Xenocrati, *Flagella hunc puerum,* inquit, *nam ipse sum iratus.* Hoc Ethnici didicerunt, fecerunt, docuerunt. Turpe est, si idem facere nimis sibi graue iudicent Christiani. Athēnodoro, ob senectutem, flagitanti, sibi ut li-

T 4

ceret

XVI.
REMEDIÀ
CONTRA
IRAM.

Psal. 4. 5.

Cic. l. 4.
Tusc. q. q.
& S. Am-
bros. l. 1.
offic. c. 21.
Laërt. in
vit. So-
crat. Va-
ler. Max.
l. 4. cap. 1.
Laërt. l. 3.
Plutarch.
in Vit.
Augusti.

ceret redire domum, Augustus concessit. At cum ille Cæsari dixisset: *Vale* (volens aliquod Philosopho dignum monumentum, apud illum, relinquere) adiecit: *Cæsar, cum iratus fueris, ne quid dixeris fecerisue prius quam Græcarum litterarum XXIV. nomina, apud te recensueris.* Cæsar, ob hoc dictum, Philosophi dexteram amplexus: *Adhuc, inquit, te presente mihi opus est.* Tales monitores amemus, & cum non esse in vindictam præcipientes iubemur, ne ob hoc ipsum, in monentem, irati vindicare nos cogitemus: iuxta illud: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* Sic irascemur non peccantes. Sin iram sinamus semper in ianuis excubare, & molossi instar allatrare, inuadere, lacerare quosuis; in illud incidemus: *omnis, qui irascitur fratri suo, reuertetur iudicio. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Hinc D. Ambrosius ab Imp. Theodosio præcipiti ira in Thessalonicenses acto, ac iam pœnitente legem condi voluit, vt, si qui ob maleficium Cæsaris edicto iuberentur occidi, id non nisi post trigesimum diem fieret; vt interea temporis maturo sedatoq; animo, ac rebus omnibus rationis libra perpendis, aut parcendum esse videretur, aut vindicandū. Idem, apud Poëtam parens

Ille

Iac. 1. 19.

Matth. 5.
22.

Iac. 1. 20.

Ioan. Co-
sterius in
vit. S.
Ambro-
sij.

Ille monet, ne frena animo per mitte ca-
lenti.

Statius
lib. 8.
Theb.

Da ſpaciū, tenuemq; moram: male
cuncta miniſtrat

Impetus: hoc oro munus concede pa-
renti.

PARS TERTIA.

RÆ vt varij ſunt effectus, ita & va-
ria genera reperiuntur. Quemad-
modum enim etiam iratus & ira-
cundus non ſunt idem, licet ſæpe in vno con-
ueniant, ita neque vna ira idem eſt, quod al-
tera. Poſſeſt aliquis timidus eſſe, & non ti-
mere. Poſſeſt alius timere, qui timidus non
eſt; ſicut ebrius fieri poſſeſt, qui non eſt ebri-
oſus. Ita iratus poſſeſt non eſſe iracundus: ira-
cundus poſſeſt aliquando iratus non eſſe. Cetera,
quæ pluribus, apud Græcos, nominibus in ſpecies
iram diſtinguunt, quia apud nos vocabula non
habent, præteribo, ait Seneca: etiamſi amarum
nos, acerbumq; dicimus, nec minùs ſtomachofum,
rabioſum, clamofum, difficilem, aſperum: quæ
omnia irarum differentia ſunt. Inter hos moro-
ſum ponas licet, delicatum iracundia genus. Qua-
dam enim ſunt ira, quæ intra clamorem confi-
dant; quedam non minùs pertinaces, quàm fre-
quentes;

XVII.
AN IRA
ET IRA-
CUNDIA
SINT
IDEM?
Aristot. 4
Ethic.
Nicom.
cap. 5.
Senec. l. 1.
de ira c. 4.

T 5

Cic. lib. 4
99. Tulc.

Aristot.
lib. 1. de
anima
cap. 1.

Sueton.
in Claud.
c. 38.

Aristot.
lib. 2.
Rhetor.
cap. 21.
XVIII.

ODIVM
NIHIL ES-

quentes; quædam senu manu, verbis parciores; quædam in verborum maledictorumq; amaritudinem effusa; quædam ultra querelas & auersiones non exeunt; quædam alta grauesq; sunt, & introrsus versa. Ad eundem modum Cicero

ait: In alijs iracundia dicitur, quæ ab ira differt, ut anxietas ab angore. Neque enim omnes sunt anxij, qui anguntur aliquando: neque anxij semper anguntur. ut inter ebrietatem & ebriositatem interest, aliudq; est, esse amatorem, aliud amantem. Itaque iracundia est propensio quædam & habitus ad iram; ira cupiditas doloris reponendi. Latius alij iracundiam longam iram esse volunt, & quasi odium. Ita enim de

Claudio loquitur Suetonius: Ira atq; iracundia conscius sibi, utramq; excusauit edicto, distinxitq;: pollicitus, alteram quidem breuem & innoxiam; alteram non iniustam fore. Ac sanè ira inueterata, est odium, quod qui iracundiam vocare velit, non multum est cum eo de nomine litigandum, quia hæc sermone communi sæpe confunduntur. Nostri illam iram celerem & acutã, istam maniam vocant, de qua illud Aristoteles monet: *Iram immortalẽ, cum sis mortalis, non serua.*

Dixi de celeri & acuta, quæ etsi excandescencia est quædam, ac ira velut incipiens & nascens

nascens, quanta tamen in damna præcipitet, in exemplo demonstraui. Est verò nihilominus, longè minoris culpæ ac reprehensionis: quia & rationi sæpe non relinquit tempus deliberandi & velut imber transit; & citò redit ad tranquillitatem, & denique

Quò quisque est maior, magis est placabilis ira.

Non verò audiendi sunt, qui grauiter inimicis irascendum putant, idq; magni animi & fortis viri esse credunt, ait Tullius. Immo fortis viri est, ab ira non vinci, & in prouerbio habetur: *Boni viri citò moritur iracundia*: facile enim in eo charitas bene cogitat: cum interea odium sit cupiditas quadam, vt alijs male sit, cum progressu aliquo & incremento; seu ira inueterata, & plena vindictæ, obseruans ultionis tempus. In qua proinde meditatè fiunt, quæ alteri mala cogitantur; quæque radices agit, & se placari non sinit; neq; enim vt imber citò transit, sed, vt stagnum quoddam putrescit in bufones ac serpentes. *Vt non magno negotio flamma extinguatur in pilis leporinis, aut scirpis, aut stipulis accendi cæpta; at non item, si solida corripuerit: sic ira primùm gliscens facile vel ioco, vel risu compescitur, cum videmus fumantem adhuc: quòd si processerit, vix*

SE ALIUD,
QVAM IN-
VETERA-
TAM IRAM

Cic. lib. 2.
de offic.

Plutarch.
in moral.

vlla

- Valer. 1. 9. *ullo negotio possit extinguere. Peiorem esse hunc irascendi modum etiam Valerius affirmat, dum ait; Ira quoque & odium, in pectoribus humanis, magnos fluctus excitant: procursum celerior illa, nocendi cupidine, hoc pertinacius. Pulcherrime more suo, S. Ioannes Chrysostomus*
- S. Chryf. hom. 24. *Iratus animus, ait, est similis foro cuidam plentumultu, ubi multus est euntium, & redeuntium clamor, camelorum ac asinorum fremitus, argentariorum & arariorum utriusque cudentium strepitus. At mitis mens, in solitudine montis vertici similis est, auram quidem habentis tenuem, purum verò radium, pura fontium fluentia, multasque florum amœnitates: His amœnitatibus semper carent, apud quos ira & tristitia non citò cadunt. Semper enim vafaniunt, semper solcite querunt occasionem se vindicandi; nec vnquam sapiunt. Per iram, inquit S. Gregorius, sapientia perditur, ut quid, quomodo ordine agendum sit, omnino nesciatur. Ira, ait Salomon, in sinu stulti requiescit: Per iram vita amittitur, etiamsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est; Ira perdit etiam prudentes. Per iram iniustitia relinquatur, sicut scriptum: Ira vixi iniustitiam Dei non operatur. Per iram gratia vite socialis amittitur: Noli, inquit Sapiens, esse assiduus cum homine iracundo. Per iram concordia*
- S. Greg. lib. 5. moral. c. 31.
- Prou. 22. 24.
- Iac. 1. 20.
- Prou. 22. 24.
- Prou. 16. 28.

cordia rumpitur, ſicut ſcriptũ eſt: Vir animoſus (ſeu cupidus circa opiniones tuendas) ſuſcitat rixas. Per iram lux veritatis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, Per iram S. Spiritus ſplendor excutitur: quia contra ſcriptum eſt: ſuper quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? Quis autem ſpiritus requieſcat ſuper odia nutrientem, & alta mente iras vindictaſque meditantem, in exemplo memorabili perpendite, atque intelligite, quàm prope hæc ira accedat ad illum de quo dicitur: *Vae terra & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam*: magnam duratione; à condito enim orbe generi humano iratus eſt: magnam voluntate; quidquid enim mali inferre poteſt, conatur inferre: magnam damnis & effectu; nocuit enim toti humanæ genti, & corpori pariter atque animæ graues plagas infligit. Hanc odioſam iram qui imitantur, reos eſſe iudicio ſequens hiſtoria docet.

Curioſus Iuriſconſultus, author viris Principibus, de multa lectione hiſtorica, acceptus: heterodoxæ quidem fidei, ſed malorum facinorum non indiligens, nec ſemper maleuolus narrator Philippus Camerarius recenſet, cùm Româ, per Picenum, iter vnâ cum alijs

Ep' eſ. 4.

31.

Iſa. 66. 2.

Apoc. 12.

12.

XIX.

EXEM-

PLVM

ODII IN-

VETERA-

TI.

Philipp.

Camerar.

In operis
horar.
succisii.
Cent. I,
c. 84.

alijs faceret, transeundum sibi fuisse, per
oppidum, quod hodie *Terni* nomen habet, ve-
teribus *Interamna Umbria* est appellatum; sit-
tum in valle amœnissima & fertilissima, ve-
lut inter ramos *Naris* fluuij. Municipium,
vetus Romani populi fuisse, plures antiquæ
marmorum inscriptiones demonstrant; cui-
us Cicero, Lilius, Plinius, & alij memine-
runt. Quippe aliam quoque *Interamnam*,
ad *Lirim* fluuium, in *Latio*, coloniã Romano-
rum olim fuisse, eamq; veteres *Interamnam*
Lirinam appellasse, ad discrimen municipij,
in *Umbria*, eiusdem nominis cum illa prius
dictã, Pighius annotauit. Igitur in ingressu
Interamnæ illius, supra oppidi portam, in
excelsa turri, ait se author ille conspexisse ta-
bulam, in qua affixi erant, vt quidem è terra
procul cernentibus primo intuitu videbatur,
complures vespertiliones. Prodest ignota lo-
ca peragrantibus, sciscitari frequenter: mul-
ta enim resciant interrogantes, quæ tacitur-
ni præterirent. Itaq; cum etiam huic autho-
ri insolitum esset, ambigeretq; que, quid in tam
conspicuo loco, atque in tabula illa oculorũ
curiositati proponeretur, quidam exposuit
tragicũ facinus, quod, paulo antè eum diem,
contigisset. Fuerunt, inquiebat, in hoc op-
pido,

vido, duæ prænobiles primariæque familiæ, ambæ, vt sanguine præstantes, ita altos etiam spiritus gerebant; & animos illis addebant opes: nam & diuitijs, & rerum omnium abundantia potentes erant. Vt ergo facile, inter eminentes, æmulatio, lites, innumeræque causæ suspicionum atque odiorum existunt, ita longo tempore, hæ duæ familiæ capitales inimicitias inter se exercuere. Grauißima est & plus quàm plumbea ira in æternum odium degenerans, quæ neque moritur quidem cum irascente, sed etiam posteros, vt Hannibalem parens, adiurat, vt nunquam velint ignoscere. Itaque per multas iam ætates duæ domus istæ inter se se collidebantur, odiumque factum est hæreditarium; neque jam adultis oblatum, sed ingeneratum nascituris; &, ne flaccesceret, assiduo partium sanguine irrigatum. Multis enim hic affectus subiecit cultrum victimis. Rarò mensis exijt, quin, ex vna alteraque parte, aut vulnera, aut funera numerarentur. Plurimi quotannis vtrinque interfecti, plurimi cicatricibus sædati velut stigmatibus aduersariorum notati fuerunt. Nemo, sine armis, in publicum processit: nemo ex illa gente hilaris domum rediuit, nisi qui rediret cum

cum triumpho, quod aliquem fauciasset, aut mactasset. Tantus est iræ ignis, ut etiam sæpe sanguine ipso non possit extinguere. Quare non satis erat, tot hostias singillatim cecidisse: hecatombas sitiebant: stirpem totam vel agminatim extinguere aduersariorum, vel cateruatim suam prodigere gestiebant. Audite, quanta in incendia erumpat furor, dum gliscit, in scintilla non extinctus. Altera harum familiarum vindictam flagrans, conuincit, an alterius negotij titulo, conuenit in vnam domum. Ibi, inimicitiarum commemorata diuturnitate, ac caedibus vtrinque factis, ordine recensitis; multis etiam, pro animi impetu, narratione auctis, nouis ignibus omnes exæstuarunt, atque in medium consultarunt: An non tandem compendium fieri posset odiorum? Quid, inqueiebant, proficimus, si per insidias singulos venamus? quid iuuat, vnum è medio tollere, dum interea decem subnascuntur? Et quando tandem, hoc pacto, stirps tota à nobis eradicabitur? Non satis, immo nimis tardè irascitur, qui vindictam transmittit ad nepotes. Per sicarios quoque res lentè geritur. Qui vno conflictu animoso totas messes possent facere, magnum quid se fecisse putant, si dicantur,

vnum

vnum è medio sustulisse. Audeamus aliquid
 anime dignum generoso. Manus iungamus.
 duplex splendor erit, si purpuream præte-
 xtam sanguine aspergamus. Nemo suis desi-
 derijs meliùs satisfacit, quàm per seipsum.
 Si primis hostijs non litabimus, nos ipsi ho-
 stia succidaneæ erimus. Inulti non cademus,
 morientibus solatio erit, saltem ex hostibus
 etiam non paucos nobiscum occubuisse. Sint
 alij vindicandi modi, pessimus ijs, quos ode-
 ris, optimus tibi est, si verè odisti. Esto, peri-
 culum immineat, contemnendum est. Nun-
 quam aliquid egregium audet, qui periculū
 timet. Maius est facinus, quod pluris con-
 stat. *Pigrum, quin immo iners videtur, su-
 dore acquirere, quod possis sanguine parare.* Ita
 animis incensis, statuerunt, vna vice, fini-
 re, quod iam tot lustris, per partes, quære-
 batur. Nempe vniuersam familiam aduersa-
 riorum, audaci impetu, aggrediendam atque
 funditus delendam, vna voce, omnes con-
 clamauerunt. In hanc rem, è vicinis agris
 clientelisq; suis, magnas hominum cateruas;
 alios quidem sub alio prætextu, alios verò
 clam ad se, in oppidum conuenire iusserunt.
 Hos domi quisque suæ idoneis telis armauit,
 sicarijsque (quos *Pranos* inibi vocant) inter-
 mistos,

mistos , in procinctu stare voluit paratos ; ad
 egregium aliquod facinus ; signo dato , per-
 petrandum. Ah quid non audet ira ! quid
 furor non potest , si sit armatus ? Decesse-
 rat è terris dies , & subierat iam , criminum
 faulrix idonea , tenebrosa nox ; cum , ca-
 ptatâ occasione , horaque destinatâ , vndi-
 que armatorum cohortes , magno silentio
 euocatos in Prætorium adduxerunt. Ibi
 præfectum oppidi , nihil tale metuentem ob-
 ruerunt , atque exiguo labore , in potesta-
 tem suam redegerunt. Quem innocentiam
 suam obtendentem , omnia protestantem ,
 cum minis , si clamaret , captum (relictis
 aliquot armatis , ad prætorium custodien-
 dum , ne vigiles signum tumultûs ciuibus dare
 possent) quàm attentissimè secum traxerunt
 ad ædes inimicas , ceteraque multitudine in
 angiportu subsistere tantisper iussa , decem-
 duntaxat , velut domestici eius , prætores
 porrò perduxerunt. Ad fores vbi ventum ,
 stricto vndiq; ferro præsentem ei necem com-
 minati sunt , nisi illico , prætoriâ auctorita-
 te , sibi ædes præciperet reserari , diceretque ,
 rem seriam incidisse , cum tota familia , ex-
 templo pertractandam. Quid non potest me-
 tus mortis , præsertim inter manus tam te-
 merarias

merarias? Nihil ergo mirum, si & Prætor ille se se in insidias tam periculosas delapsus animaduertens, sicaque iam ad pectus admotâ, perterrefactus, quod cogebatur, fecit. Facile videbat, quò tempestas hæc tenderet; sed infra suum officium esse putauit, morte sua, alios in vita conseruare. Paruit itaque, & pro imperio, iussit ædium ianuas aperiri. Qui intus erant, cùm è fenestris Prætorem, vel de voce, vel de corporis habitu, & per tenebras, cognouissent, nullasque illo præsentē insidias timerent, portas omnes ferratis alioqui postibus munitas, & quàm diligentissime obseratas patefecerunt: utque via, ad cladem futuram, clarior esset, etiam cum facibus obuiam progressi, venientem per quam honorificè exceperunt. O quàm sæpe ignarâ sumus fati instantis! Quoties exitio nostro ianuam ipsi aperimus! Aditu vix patefacto, signum subsidiarij acceperunt, atque è latebris gladiâ orio animo adfuerunt, & velut vrbe capta, in inquilinos cœperunt sæuire. Conueniunt autem erat, ut prætor in vestibulo, custodibus adhibitis, teneretur; alij omnes in domum irruerent, quorum primâ erant, qui prima familiæ capita dicebantur. Vidisses obstupescere famulos, exalbescere

heros, clamare ancillas, dominas eiulare, trepidare totam familiam; &, jam ante ictum, formidine vulneratam. Sed longè funestius spectaculum erat, videre crudelitatis patratores, Furiarum instar, per totam domum, discurrentes. Illi enim planè Satanica rabie instigati, quotquot mortales reppererunt, immanissimis modis, mactatos interemerunt, nullo aut ætatis, aut sexus discrimine habito. Non illos molliuit innocentia infantum, non puerorum puellarumque blandæ preces flexerunt; non mouerunt supplices matronæ crinibus solum verrentes, quæ maritis, inter tot enses, cruentatis, genibus nixæ, passis capillis, vbera manibus planxerunt, atque vitæ veniam desperantes exululârunt. Nec senibus, quod alioqui parum supererat vitæ, relictum est. Quin & famuli cæsi sunt, quorum vnica noxa erat, apud inimicos latronum, seruijsse. Atque, vt sciamus, quam impotens animi sit furor, postquam nullus hominum supererat, qui cæderetur, in stabulo, quotquot generosiores equi putabantur, ferro cadere debebant, vt iram satiaret victimarum multitudo. Scenâ in hunc modum peractâ, multis adhuc palpitantibus, pluribus in frustra sectis, ac velut in macello iacentibus, Præ-

torem,

rorem, nouo incusso metu, adegerunt ad portas oppidi recludendas. Quod ille, pauore attonitus, ac de sua salute incertus, illicò quanquã inuitus fecit. Tutissimum reis asylum est fuga. Quippe audacissimi quemque, scelere patrato, inuadit metus; terrent pericula, premit instans à tergo vindicta. Postquam igitur ex oppido euasere, proximum fuit, vt varia sibi latibula quærirarent. Alij diuersos maris portus petierunt; alij, apud fideliores amicos, sperârunt se consecuturos securitatem. Sed mali principij malus est finis. Illi, beneficio interiecti maris, supplicio, non exilio, se subdixerunt; isti, tam horribilis carnificinæ rumore vulgato, perquisiti, plerique reperti, atque è latibulis extracti, in vincula dati, tormentis examinati, supplicijs meritis affecti, membratimque poena talionis deartuati concisi que sunt. Abscisæ manus & præsecti pedes eorum, in tabula, quam intrantes oppidum, in turri supra portam, intuentur, suffixi, hominum oculis, in facinoris puniti exemplum, exponuntur, *vt documentum omnium sint; & qui viui noluerunt prodesse, morte certè eorum Republicæ utatur.*

V a

Expo-

XX.
 REMEDIA
 CONTRA
 IRAM.

S. Basil.
 hom. 10
 de ira.

Vide Plu-
 garchi li
 bellum
 de cohi-
 benda
 ira.

Senec.
 lib. 1. de
 ira c. 3.

Exposui & ego hanc historiam, in exem-
 plum, in quo, quid ira possit, graphicè de-
 monstratur. Neque enim tantùm effrantes lin-
 gua, ora incustodita, contumelia, probra, verbe-
 ra, & alia eiusmodi sunt ira fructus; sed etiam,
 ut S. Basilius ait: ob iram, ensis acuitur, mors
 homini ex homine venit; non eis senectus venera-
 bilis, non vita virtus, non generis propinquitas,
 non parentes. Quin & maximum se in malum
 sæpius conyiciunt, & studio vindicandi seipso ne-
 gligunt. Nam & omni fera venenata impuden-
 tius ruunt; nec prius desistunt, quam magno &
 intolerabili malo animum exatiarint. Membro-
 rum mutilationes, vulnera, mortes, premium
 pugna ferunt. Sicut tulerunt isti, qui, quod
 alijs fecerunt, passi sunt. Nam membratim
 concisi, in sublimi tabula pependerunt, &
 sole adusti, ob altitudinem turris, inscijs tra-
 gœdiæ illius, visi sunt esse vespertiliones. Ve-
 ri sanè vespertiliones, quia vespere, immo
 nocte vli sunt, ut in alienas ædes & neces
 inuolarent. At quid cum vespertilionibus
 hos comparo? qui feritate atque immanita-
 te superant leopardos? Homine, dum in recto
 animi habitu est, nihil est mitius; cum irâ
 vincitur, nihil crudelius, infestius nihil. Ho-
 mo in adiutorium mortuum generatus est: ira in
 exitium.

exitium. Hic congregari vult, illa discedere: hic prodesse, illa nocere: hic etiam ignotis succurrere, illa etiam charissimos petere: hic aliorum commodis vel impendere se paratus est: ira in periculum, dummodò deducat, descendere; immo descendere in omnem barbariem ac furorem; adeò vt nemo tam humilis sit, qui poenam vel summi hominis sperare non audeat. ad nocendum enim potens est, quisquis non amplius timet, præ ira, ne sibi noceatur; quæ ita perturbat, vt iratus quæ noceat tantum, non quæ caueat, aspiciat. Quin superat belluam, qui furore efferatur; vt olim videre fuit, in Locrensibus, qui iniuria publica affecti, de vxore & liberis Dionysij iunioris atrocissimè se se vindicauerunt. Etenim cum, miris modis, in eos fauissent, tandem contumeliarum numero fatigati magis, quàm satiati, acubus intra vngues & carnem digitorum insertis dirissimo puncturarum cruciatu, eos interemerunt. Postea, conscissa minutatim carne, & ossibus occisorum in mortario contusis, eos omnes Diris deuouerunt, qui non aliquid inde gustauissent. Quidquid supererat, in pistrinum tulerunt, vt molis obtritum, ab ijs, qui fruges molebant, deuoraretur. Vides rabiem carniuorarum bellua-

Athens
l. 12. dip-
nos, c. 19.

rum? Sat nobis caussa esset, ad iræ detestationem, quòd ex homine bestiam faciat; sat ut citò atque in principijs suis extinguatur, antè, quàm indomita fiat, sicut incendium, quod leui tactu potest impediri, si in scintilla sopiatur. Quia *hec est natura ira*: ait Venerabilis Beda, *ut dilata languescat, & pereat: prolata verò magis ac magis conflagret*. Nempe quemadmodum naus ventis agitata Ponto submergitur, nisi eam gubernator, sua industria, regat; sic iracundia hominem, ad deterrima quæque rapit, nisi ei ratio frenum injiciat ac moderetur. Sapiens est igitur præceptum, ut si ira subitò nobis erumpit, non satis vigilantibus, saltem eam diutiùs fovere, ac retinere caueamus. Rectè ex Euripide tradidit Maximus monachus: sicut corpus nostrum mortale est: sic convenire, ut iram habeat mortalem is, qui temperantia uti novit. Hinc Apostolus scripsit: *Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo*. Et S. Augustinus ait: *Subrepat, dum nulli irascenti ira sua videtur iniusta: ita enim inueterascens ira fit odium, dum quasi insti doloris admixta dulcedo diutiùs eam in vase detinet, donec totum acefcet, vasq; corrumpat*. Quapropter multò meliùs nec inste cuiquam irascimur, quam

Venerab.
Beda l. 2.
super Pa
rab.

Maxim.
serm. 19.

Eph. 4.
26.

S. Augu-
stin. ep.
100 ad
Profutu-
ram.

quàm velut iustè irascendo in alicuius odium ira
occulta facilitate dilabimur. In recipiendis enim
hospitibus ignotis, ista solemus dicere, multò esse
melius, malum hominem perpeti, quàm forsitan
per ignorantiam excludi bonum, dum cauemus,
ne recipiatur malus. Sed in affectibus animi con-
tra est. Nam incomparabiliter salubrius est, etiã
ira iustè pulsanti non aperire penetrabile cordis,
quàm admittere non facile recessurã, & peruen-
turam de surculo ad trabem. Audet quippe im-
pudenter etiam crescere citiùs, quàm putatur.
Non enim erubescit in tenebris, cùm super eam
sol occiderit. Et memoria quò diuturnior, eò
firmior est iniuriarum. Hinc Iustinianus à
Leone regno motus & naribus truncatus, re-
cepto imperiò, quoties defluentis rheumatis
guttam manu deterfit, toties aliquem ex ijs,
qui partes aduersarij, contra illum, secuti
fuerant, præcepit iugulari. In vultu habuit
læsionis monimentum, ea de caussa non po-
tuit offensæ obliuisci. Quid fieret, si Christus
ita nobiscum ageret, qui manibus pedibusq;
& ipsi etiam pectori suo identidem videt
inscriptas cicatrices? & quidem no-
stra immanitate inscri-
ptas?

PARS QUARTA.

XXI.
IRATVS
FVRIAE
SIMILIS.
Catull.
de nupt.
Pelei &
Thet.

NON inscitè veteres finxerunt tres
Furias, tortis anguibus, crinium
loco, incinctas,

*Eumenides, quibus angineo redimita capilla
Frons expirantis praportat pectoris iras.*

siquidem è crinibus, de cauda equina, aut cæ-
sarie anus abruptis, vel lapsis, aiunt, angues,
aut anguillas nasci, si in aquam stagnantem
inijciantur, ac sub limo putrescentes intume-
scent. Sed multò veriùs hæc moribus accõ-
modantur. Quippe, etiam in diuinis litteris,
capilli significant hominum cogitationes,
quæ iratæ si persistant, in serpentes degene-
rant, & virulenta consilia solent generare.
Eiuscemodi consilia ostendimus, in exemplis
satis truculentis, in quibus vtique facem san-
guine madefactam, fluidoque cruore ruben-
tem pallam gestat Erinnyis, quam

Quid. l. 4.
Metam.

luctus comitatur euntem,

Herodot. in Thalia. *Et paor, & terror, trepidoq, insania vultu.*
Sunt enim irâ flagrantes terribiles; vulnera
& mortes ferunt, & in totas sæpe familias,
immo in suam gentē luctū inferunt. Quem-
admodū Cambyfes fertur furijs incensus vni-
uersam prope familiã deleuisse. Qua de caus-
sa me-

ſa metuuntur. Sed metuuntur ab ijs, qui in Chriſti ſchola nondum didicerunt vitam contemnere. Chriſtus aliter docuit, cum dixit: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs time- te eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.* Certè multò æquius eſt, hunc timere; qui utique eſt Deus iuſtiſſimè eos ap- plaudens in Acherontem, qui illum non ti- ment. Suprema hæc eſt poteſtas, neque com- petit, niſi ſupremo iudici, ſoli, de jure, ter- ribili & metuendo.

Matth. 10. 28.

Affectant tamen eam poteſtatem, quos ira facit inſanos. Nam ita nonnulli odijs exar- deſcunt, ut, contra jus & fas, tentent, eor- um, quos occiſſimos volunt, & animam, & corpus perdere in gehennam: neque ten- tent tantùm, verùm etiam reiſa faciant. An non hi meritò timendi, fugiendi, execerandi? Si enim *melius eſt habitare, in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda,* quis eum non declinet, qui non verba tantùm in- gerit, nec rixas modò commouet, ut mulier, ſed etiam necem meditatur; & quidem ita meditatur, ut non ſit contentus occidere cor- pus, niſi vnà & animam perdat in gehennam? *Quantæ iræ vindicta eſt, in homine, hominè eiùdem*

XXII.
IRATVS
ETIAM
ANIMAE
ALTERVS
EXITIVM
STRVIT.
Prou. 24.
19.

eiusdem secum naturæ, & ad eandem secum Dei similitudinem factum, non hac mortali duntaxat vita priuare sed etiam vita priuare sempiterna, eumque mittere ad Orcum, & ignes semper arsuos? Et tamen hoc faciunt multi, velut Tisiphone, aut Alecto aliqua, furiosi, non jam cacodæmonū imitatores tantum, sed etiam cacodæmones ipsi. Vultis & huius rei exemplum? Innumera sunt quotidie eorum, qui nihil pensi habent, siue ad cælum, siue ad Orcum ituros occidant. Quin eò crescunt odia, vt cum morte conentur, alteri inferre æterna supplicia, nullum vindictæ genus sufficiens arbitantes, nisi quod sit summum, & quodammodo infinitum. De quo tam atroci, & verè diabolicæ malitiæ odio historiam fide, non homine dignam accipite.

XXIII. In libro enim Gallico, cuius titulus est: *Traite preparee al' apologie pour Herodote*, recenset author facinus, de Italo quodâ, quale vix credi potest, hominem cogitasse, multò minùs, exuta omni humanitate, perfecisse. Hunc Italum (Bodinus Mediolanensem vocat) author ait, cum homine diu admodum familiari in dissidium venisse. Illud, cum paulatim glisceret, in odium excreuit capitale.

Magna

IRAE
SUMMAE
EXEM-
PLVM.

Chapitre
dihui-
stume &
Ioan. Bo-
din. in
dæmono-

Magna incendia, nisi magna vi, non extinguuntur; neq; magna odia, nisi magnis vindictis, possunt saturari. Non ergo contentus erat Italus ille, verbis increpare eum, à quo se opere & facto læsum existimabat; aut magistratui illum obijcere puniendum; ipse & iudex & vindex, & carnifex esse voluit; & eum, modo non vulgari, occidere. Ac, ne quis præcipitem fuisse censeat, etsi quotidie occasionem captabat; immo, singulis pænè horis, eius necandi consilia agitabat; integros tamen decem annos, æstuantem in animo iram sustinuit; quasi tanto illi tempore opus esset, ad nefariam vindictæ cupiditatem explendam, quanto Græcis opus fuit, ad Troiam expugnandam. Nempe sæpius quidem inimicum habuisset in manu, sed non prout ei flagrans odium dictavit. Differre eadem maluit, vt à tempore exigeret vsuram crudelitatis. Vtinam alter tam in cauendo, quàm iste in nocendo attentus fuisset! vtinã legisset, vel meminisset illud Siracidæ: *Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim aramentum, aruginat nequitia illius: etsi humiliatus vadat curuus, adyce animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conuersus ad locum*

manis &
lib. 4 de
Rep. c. 1.

Eceli. 12.
10.

locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris. Sed mundus vult decipi; & plurimi, qui fugiunt fidissimorum consortia, amant infames scopulos, & pessimorum sibi-que insidiantium se sinunt decipi familiaritate. Quod & isti euenit. Siquidem vbi insidiator vidit, vim omnem manifestam, infra vota sua esse, & occulto astu plus aduersario noceri posse, quàm aperta manu, cœpit ad artes se conuertere hominum malè Politicorum. Primùm eum iucundo vultu, & comibus oculis aspexit transeuntem. Mox etiam voce blanda salutauit. quin & urbano gestu se se illi videbatur submittere atque commendare, tandem alloquio etiam, se se profitebatur illi totum conciliatum. Quem non falleret tantæ persona humanitatis, præsertim gaudentem, se tanto periculo defunctum esse, quanto hoste ac insidiatore liberatum? Ergo igitur tot blanditijs persuasus, tot captus illecebris, censuit humanitatem humanitate compensandam; jamque sine metu ei obviam iuit, neque secus, atque ante annos decem, cum eo familiariter egit: ratus utique, tanto temporis interuallo, offensæ mentis æstum extingui potuisse. Ut qui sicam,
ita

ita qui iram abscondit, maius malum machinatur; & periculosius est utique, meditatè, quàm temerè feriri. Quare dum in hunc modum, amicitia vetus videtur coaluisse; dum nulla suspicio clypeum; nullus metus suggerit cautionem; dum galea ponitur, dum hosti creditur; optatissima eidem occasio offertur verberandi. Etenim, inter hanc familiaritatem, veteranus insidiator, observata secreti ab arbitris omnibus loci opportunitate, ex improviso, & nihil minùs opinantem à tergo aggreditur, subiectoque pede, retro actum humi prosternit, iacentique altero genu superincumbens, pugionem vagina liberat, manuque in altum sublata, mortem præsentem minitans, iam tandem vindicandi tempus adesse, ait; iram diu pressam aliquando demum occasionem inuenisse erumpendi; meminisse illum, quid ante decenniũ fecerit, id alta mente sepultum, tandem nimium vrens ebullire in vindictam, vno verbo, moriendum illi esse. Expalluit, ad hæc, prostratus, oppressumque se videns, ad ultimas preces confugit, per superos omnes rogans, ne iræ tantùm vellet indulgere; esse se hominem; esse amicum: fidei illius, post tot insidias animaduersas, concredidisse: deprecari

precarĩ

precari culpam; supplicem se esse, pro vita;
 promittere omnem huius iniuriæ obliuionē,
 fidemque & fidelitatem æternam spondere.
 Audita hac oratione, alter vultum mutauit,
 nihilque diu locutus (quasi exoratus, etiam
 mentem mutauisset) tandem in huiuscemo-
 di verba illi respondit: *Fateor, mouit me tua*
isthac deprecatio, & vitam tibi donabo; sed ea
solum conditione: Si Deo, si Diuis, si sanctis Sa-
cramentis, si omnibus diuinis beneficis ad anima-
rum salutem concessis renunciaueris; Morieris,
ni hac abuturum feceris; Deo negato, viues. Du-
 rissima hæc misero illi viro visa est conditio,
 & iniquissima, simulque non sine grauissimo
 impietatis scelere implenda; metu tamen
 mortis, & intempestiuo vitæ amore, passus
 est se vinci; &, licet inuitus, morem aduer-
 sario gessit. Sub cultro igitur constitutus,
 hac formula Superis valedixit. *Ego N. Deo,*
& adicò SS. Trinitati, ego Christo in cruce passo,
ego Matri Christi, ego Angelis, Apostolis, Diuisq;
omnibus; ego Baptismo omnib; Sacramentis à
Christo institutis renuncio. Dixit, & vixit.
 Nam, audita hac renunciatione, conscelera-
 tissimus ille parricida, immo Stygius satelles
 (neq; enim dignus est, qui homo appelletur)
 id, quod optauerat destinaueratque, assequu-
 tus,

tus, illico pugionem in pectus impressit, supplicemque confodiens, ad Orcum transmisit. Poterat hoc esse summum impietatis atque immanitatis fastigium; sed inuenit Tartareum ingenium, quæ adderet tantæ impietati colophonem. Neque enim desperatum caput, contentum fuit, facinus adeò nefandū perpetrasse, sed ausum est præterea iactanter gloriari, ac dicere, sibi adeò exoptatam, ac suauem, de suo inimico, vindictam obtigisse, vt maiorem sperare non potuisset: nec enim animam se illi solam è corpore exturbasse, sed etiam, abiuratione tam dira, effecisse, vt recto itinere descenderet ad Acherontem, & cruciatus semper duraturos. Quæ utique vindicta non potest crudelior excogitari, etiam si cacodæmones omnes in commune concilium conuenirent. Excogitauit autem eam Ira, seu odium, quod est Ira inueterata.

Quid autem, putatis, eiusmodi truculentiam apud diuinum tribunal mereri? Dicitur certe Hieronymus ait: *Sicut misericordia sursum astuat ad Deum; ita deorsum crudelitas in infernum abicit.* Quin & Plato Ethnicus ait: *Crudelitas in Tartari barathrum improbos abicit, unde nunquam egrediuntur.* Nulla res adeò

XXIV.

IRA HOMINEM
EVERTIT.S. Hieronym. in
12. Proph.

X

ater

Lactant.
l. 6. de ve-
rò cult.
cap. 10.

æternam damnationem prouocat, vti alterū obijcere æternæ damnationi, quam vt euadere possemus, Deus filium suum misit, vt extrema pro nobis supplicia pateretur. Eum imitari Christianum, immo humanum est, quia *Deus*, vt Lactantius loquitur, *qui ceteris animantibus sapientiam non dedit, naturalibus ea munimentis ab incurſu & periculo tutiora generauit. Hominē verò, quia nudum fragilemque formauit, vt eum sapientia potius instrueret, dedit ei, præter cetera, hunc pietatis affectum, vt homo hominem tueatur, diligat, foueat, contraque omnia pericula, & accipiat, & præſtet auxilium. Summum igitur hominum inter se vinculum est, humanitas: quod qui diſruperit, nefarius & parricida existimandus est. Immo non homo, sed bestia, sed tigris, sed diabolus, qui & ipse circuit quærens non tam, quo modo corpus, intumbam, quàm quomodo animas in gehennam perdat.*

XXV.
SCANDA-
LIZANTI-
VM, M-
PRECAN-
TI VM,
GRASSAN-
TI VM, IN-
BANTICI-

Indignamini, vt video, hominem reperi-
tum esse, qui tam immane & inhumanum
flagitium ausus sit committere? ignoscite,
mihi, si ostendero, multos hodieque inueniri
illi pares, qui homines rectè dici non possint,
cùm itidem non tantùm sæuiant, ritu bel-
luarum, sed odijs ardeant diabolorum. Ne-
que

que enim, vt ſupra innui, fatiantur, ſi inimi- cum opibus ſpolient, ſi fortunis euertant, ſi nomine bono exuant; ſi in vincula & carceres compingant; neque verò etiam, ſi ſaucient, ſi trucident. Ultra furor eorum exardescit; ad animas quoque perdendas extenditur. Neque id enim illi ſoli faciunt, qui alijs ſcandalo fant, eoſq; ſecum in omne genus criminum trahunt; atque ex innocentibus nocentes; è caſtis ſcortatores; è pijs impios; ex Angelis diabolos faciunt; itaque moribus ſuis illos inficiunt, vt qui antè inhoneſta ne nominari quidem, coram ſe ſuſtinerunt, nunc deteſtandam voluptatem omnibus ianuis admittant: quibus melius eſſet, ſi *mola aſinaria è collo eorum ſuſpenderetur*, atque in mare Creticum portarentur: ſed & irati quoque quid aliud agunt, quando alijs optant, & imprecantur, vt diſpereant? vt ſubita morte ſublati, ſine cruce & luce moriantur? vt à mille diabolis in Stygem abripiantur? Sed hæc vota ſunt tantùm; facta quoque paria poſſunt demonſtrari. Quid enim aliud agunt, qui alios, gladio, vel ſcoppo, ex improviſo, atq; ad moriendum minime paratos, vel ſua manu, vel per *Aſſinos* aggrediuntur; &, vt paucos nummos, aut

DARVM
MALITIA

Matth. 23.
6.

X 2

exiguas

exiguas vestes rapiant, non dubitant miserum viatorem, vita, & æterna salute spoliare? Nam quem tu, ô non jam miles, sed latro, crumenæ causa, occidis, is non vitam tantum, sed, si imparatum occupas, animam quoque perdit: quam seruasset fortasse, si, per te, pœnitentiæ agenda tempus habuisset. Vno igitur ictu duplicem illi vitam adimis, neque in terra eum sinens viuere, neque ad cœlum venire. Magna est vitæ huius lucisq̃ue iactura, ob quam illatam, homicidæ in rotam aguntur, sed nihili hæc iactura facienda est, si cum æternæ vitæ amissione comparetur. Quo damno etiã ipsos suos liberos afficiunt matres, quæ natos vix in lucem editos, Sacramento Baptismi nondum lustratos, instar Medæ, necant, &, eliso cerebro, vel acu impressa, vel abscisso iugulo, vel gutture strangulato, in flumina, aut cloacas abijciunt. Quod quanquam non faciunt ira, sed pudore ac infamiæ, vel alio metu suadente, tanto tamen sunt crudeliores; quia Orco consecrant, quos cœlo pepererunt; meritò proinde, vt Assassini eorumq̃ue instigatores, ab Ecclesia excommunicatæ.

XXVI.
DVELLO-
RVM FURI-
OSA IRA.

At, ne quis milites tantum & viarum infessores (qui itidem ex prædæ, non ex vindictæ

etæ

etæ cupiditate plerumque inuadunt, quos in
via non satis comitatos nanciscuntur) arbi-
tretur, hoc se tam Satanico latrocinandî
genere Deo execrandos reddere ; incidunt in
eandem immanitatem iuuenes, viri, senes,
& illi, qui paulo priùs hilariter colluserunt,
compotarunt, atque inter nuptiales epulas,
se se mutuò dilectissimos fratres appellaue-
runt. Vnum dictum, vnus iocus, vnus nutus,
vna suspicio illos ad arma excitat : surgunt,
currunt, prouocant, enses nudant ; globos
mutant, nec ante ex arena discedunt, quàm
alteruter ex equo cadat mortuus : nec rarò
vterq; cadit. Quo isti eunt ? rectis lineis fe-
runtur in infernum. Ergo audite vos teme-
rarij prouocatores ; audite duellatores, quan-
tam vos ad crudelitatem impellat furor, in
quo vos laudem, & nominis, aut nobilitatis
vestræ honorem positum existimatis. Com-
bibones vestros, quos vel prouocatis, vel pro-
uocantes duello peritis, non tantùm vultis
occisissimos, sed etiam occisos morte secun-
da damnatis, & mittitis non in sepulchrum
duntaxat, sed etiam in infernum. Vt enim in
vino rixæ frequenter existunt ; ita non diffi-
cilè est cogitare, quò mittantur, qui ebrij, qui
luxuriosi, qui irati & vindicta ac cædibus

X 3

perpe-

1. Reg. 13. 25. perpetrandis pleni occiduntur. Sic olim præceperat Absalom pueris suis, dicens: *Observate, cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixerit vobis: Percutite eum, & interficite.* Talia etiã sunt consilia & mandata diabolorum, quibus certum est, eos, qui in ebrietate, in impudicitia, in flagitijs constituti necantur, vñ cum animabus suis interire. Videte ergo, an non horum occisores, & animam simul & corpus perdant in gehennam? præsertim duellatores. Quod si autem adhuc aliquid grandius audire sustinetis, non in alios tantum, sed in semetipsos etiam isti, tam Acheronticis modis, & furiosâ insaniâ sæviunt. Accidit enim sæpius, vt ille cadat, qui provocauit. Quò cadat, facile est cogitare. Nam etsi duellum, seu pugna duorum ex condicto, ad defendendam propriam, contra aggressorem, vitam, aut quando bellum resoluitur in duellum, vt in David & Goliath videre fuit, licita sit; tamen neque ad vires & generositatem ostentandam; neque ad lites terminandas; neque ad honorem defendendum, ignominiamque, apud imperitos æstimatores, euitandam; neque ad purgationem, licitè & sine peccato, suscipitur. Hinc omne duellum ex condicto subiectum est peccatis

Vincent.
 Filiutius
 tract. 29.
 in 5. præ
 cept. de
 cal.
 1. Reg. 17.

nis. Laici duellantes excommunicantur: clerici excōmunicantur & suspenduntur: quin & prouocantes ad duellum, effectu non secuto, vti & acceptantes incidunt in excommunicationem. Nunquid hoc est & suam animam vita spirituali priuare, & alienam? Quisquis igitur in tali duello vel occidit, vel occiditur, vno vulnere & corpus & animam perdit. Huc ira ducit, si fræno non cohibeatur.

Sed his omnibus longè amentius sibi fortunisq; suis irascuntur, qui impatientia intemperijsq; eò adiguntur, vt sibi ipsis statuunt inferre manus violentas. Sic, vt de Pyramo & Thysbe nihil dicam, ac ijs, qui eos insanis amoribus imitantur; seque ipsos interimunt, quando ijs frui non possunt; apud Græcos Ajax, apud Hebræos rex Saul, in proprium gladium incubuit. Sic *Achitophel videns, quòd non fuisset factum consilium suum, disposita domo sua suspendio interijt.* Quo mortis genere etiam Iudas animam suam, ex arbore in Orci barathrum, præcipitauit. Herodes quoque mortem sibi ipse consciuit, ne se diutius viuum vermibus permetteret epulandum. Quod & de Pontio Pilato refert Gregorius Turonensis. Apud Ethnicos innumeris

XXVII.

SE IPSOS
OCCIDENTIUM
INSANIA.

2. Reg. 6

2 Reg. 17.

23.

tales extiterunt. Ibi non tantum Dido, & eius soror Anna; non Cleopatra modò & Lucretia; neque sola Euadne, Biblis, Sappho, Iocasta, Phædra, Phyllis, Anatolia, & aliæ desperati spiritus feminæ; sed etiam Aegeus Atheniensis, Hæmon Thebanus, Mopsus Cretenfis, Annibal Carthaginensis, Cleomenes Spartanus, Dinocrates Messenius, Eratosthenes Cyrenæus; quin & ipse ille fortissimus Poëtarum Hercules, voluntaria se se morte peremerunt. Occurrunt nostræ quoque ætatis exempla quotidiana, in quibus quid aliud docetur, quàm irâ furentes eò impelli, ut sibi ipsi & vitam eripiant, & animam in æterna supplicia mittant, de breuibus huius vitæ molestijs, ad nunquam desinendos inferni cruciatus transitoram? Quanta bestia est ira, quæ tales ex hominibus bestias facit? immo bestijs truculentiores? Pauca enim se ipsas necant. Cum scorpione possunt autothanati isti venire in comparationem. Circulum si quis faciat ex ardentibus prunis, in coronæ modum, humi circumfusus, atque in medium iniiciat viuum scorpionem, videt illico caloris impatientem anxie discursare, & jam hîc, jam ibi exitum tentare. Si videt se quærere frustra, hinc igne, inde ira exardescens,

scens, retortâ in tergum caudâ se ipsum interimit. Ad hunc modum exæstuant multi, cum rerum suarum exitum non inueniunt: tunc enim à morte petunt remedium, quasi cum vita calamitates finirent; quas nequaquam, hac via fugiunt, sed incurrunt, augent, & de breuibus ac paruis magnas atque æternas faciunt, more illius, qui ad littus obambulans, ne à pluuia aspergeretur, in mare insiliuit. Patiens non irascitur. Humilis non curat si parui pendatur.

Ad hunc modum ira, à diabolo orta, cre-

scit in homine, vt rationem excæcet, voluntatem præcipitet, consulentes non audiat, nemini, nec Deo, nec ipsi irascenti parcat. Et clemens foret, si in corpus tantum saui-
ret; nunc in ipsam quoque animam est truculenta. Nec debent sibi blandiri, qui se non interemerunt irascentes. Siquidem & sanctorum hominum animas hic affectus subinde quatit. Etsi enim illæ tam plumbeas iras non habeant, vt illis semper in Infernum mergantur; grauantur tamen sæpe vsque ad Purgatorium. Quàm pauci enim primos statim impatientiæ motus, comprimunt? Quàm rari iram non fouent recordatione iniuriarum? Quàm procliuus sumus ad dicta, vel facta

XXVIII.
VARI
IRAE MO-
TUS ETI-
AM PRO-
BIBIBVS
INFESTI.

aliorum non excusanda, sed deterius interpretanda? Quàm citò turbamur? Quàm parum ferre possumus? Quàm leuibus rebus offendimur? Quàm subito exclamamus, sicut podagrici, qui, etiam cum non tanguntur, solent vociferari, ne tangantur ab ijs qui lecto propinquant? Quàm ægrè animum applicamus ad ea cogitanda, quibus iræ igniculi extinguuntur potius, quàm sufflaminantur? Quidam penè omnibus rebus offenduntur, ob rem nauci se sinunt ab alienari; exacerbari voluntatem; imminui amorem & bonam de altero existimationem amaritudine infici. Quidam aiunt, se non odisse alterum, sed tantum non libenter aspicere, non libenter colloqui, nō libenter de eo aliquid audire. Quàm expeditus est in multis impetus vindicandi? & malum pro malo reponendi? occasione data, laudes eius tacendi? nauos vulgandi? à bono impediendi? ignominiam, aut pœnas optandi? tristandi de eius prosperis, lætandi de malis? &, si de eo honorificatio iniiciatur, aliò sermonem deriuandi? contrahendi frontem, & auersum animum, rugis ostendendi? aut toruè intuendi? Ne dicam, super eum expuendi? præ indignatione non respondendi? aut respondendi aculeatè?

leatè? minitandi? conquerendi? obiurgandi? acerbè, ironicè, contumeliosè, cum execratione appellandi? extorquendi, quis hoc vel illud dixerit? quin & percutiendi? manu pedeuè protrudendi? vexandi? detrahendi? diffamandi? discordias spargendi? Hæc qui agit, nonne odit? At *omnis, qui odit fratrem suam, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Quare & animam suam occidit, cuius vita in gratia Dei consistit. Quin & in proprium quoque corpus læuit, quod neque dormire, neque quiescere potest, neque cibibus ei sapit, vt in Aman est videre; denique etiam paulatim contabescit. Nonne hoc est seipsum & occidere, & perdere in gehennam? Si ergo indignamur illi, qui alterum ita oderat, vt animam cum corpore in exitium mittendi inuenerit rationem, cur non potius nobis ipsis irascimur, quòd irascamur; & velut cuneo cuneum, ita ira sancta iustaque iram iniustam & perniciosam pellimus? Sic ergo *irascimini, & nolite peccare.* Sic discite cum omnibus pacem habere. Beatus, cui post mortem Mundus epitaphium ponere potest, quale Romæ positum refert Appianus: *Q. CAVIVS SEVERVS RVTILIE* Appianus
PRIMI. in Anti-

quitati-
bus.

PRIMITIVÆ CONIVGI SVÆ DVLCISSIMÆ,
CVM QVA VIXIT, ANNIS XX. SINE BILE:
aut quale, in agro Nemaufensi cernitur:
D. M. S. SYLVIVS PATERNVS VXORI RA-
RISS. EXEMPLI. CVM QVA VIXIT ANNIS
XXXII. SINE VLLA ANIMI LÆSVRA. S. V. P.
Itaque homini alias etiam religioso, sed im-
patientiæ motibus non satis imperanti dici
potest,

Ouid.
epist. 3.
Heroid.

*Vince animos, iramq; tuam, qui cetera
vincis.*

CAPVT